

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY
Department of English Philology and Philosophy of Language

Master's Qualification Paper

"A cognitive approach to the problem of (un)translatability of the word as an object of translation (a case study of the Ukrainian words *страх, щастя, сум* and *чоркiй* and their translation equivalents in English)"

Anatolii Borozenets

Group MLa 55-22

Department of Germanic Philology

Research Adviser

Assoc. Prof. **Olga V. Vakhovska**

PhD (Linguistics)

Kyiv –2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської філології і філософії мови

Кваліфікаційна робота магістра з лінгвістики
на тему:

"Когнітивний підхід до проблеми (не)перекладності слова як об'єкта перекладу (на матеріалі українських слів *страх, щастя, сум і спокій* та їхніх англійськомовних перекладацьких еквівалентів)"

Допущено до захисту
« ___ » _____ року

студента групи МЛа 55-22
факультету германської філології
освітньо-професійної програми
сучасні філологічні студії (англійська мова
і друга іноземна мова): лінгвістика та
перекладознавство
за спеціальністю 035 Філологія
спеціалізація 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська
Борозенця Анатолія Руслановича

Завідувач кафедри
Ізотова Н.П.

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Ваховська О.В.

(підпис)

(ПШ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ.....	7
1.1. Визначення і соціокультурне значення перекладу.....	7
1.2. Лексико-семантичні аспекти перекладу.....	8
1.3. Слово як об'єкт перекладу.....	9
Висновки до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАДНІСТЬ І НЕПЕРЕКЛАДНІСТЬ СЛОВА ЯК ОБ'ЄКТА ПЕРЕКЛАДУ.....	18
2.1. Традиційний і когнітивний перекладознавчі підходи до проблеми (не)перекладності.....	18
2.2. Проблема (не)перекладності з позицій теорії керованого ментальними образами тлумачення слів.....	20
2.3. Евристичний потенціал поняття внутрішньої форми слова для теорії перекладу у контексті (не)перекладності слова.....	31
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДНІСТЬ СЛІВ-ІМЕН КОНЦЕПТІВ ЕМОЦІЙ В УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ.....	40
3.1. Емоції людини: концептуалізація, категоризація та вербалізація.....	40
3.2. Українські слова страх, щастя, сум і спокій як об'єкти перекладу англійською мовою.....	48
Висновки до розділу 3.....	58
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
SUMMARY.....	69

Вступ

Магістерська робота присвячена когнітивному підходу до проблеми (не)перекладності слова як об'єкта перекладу (на матеріалі українських слів страх, щастя, сум і спокій та їхніх англійськомовних перекладацьких еквівалентів).

Основні положення нашого дослідження висвітленні в таких публікаціях:

1. Vakhovska O.V., Borozenets A.R. Emotions and the archaic consciousness of man: a diachronic semantic reconstruction of emotion names in Ukrainian. *Modern Ukrainian linguospace: ethnomental, axiological, pragmatic aspects: Scientific monograph* [51].

2. THE INNER FORM OF A WORD: A LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL REFLECTION ON SOME OF THE PROPERTIES [4].

Інноваційність нашого підходу полягає в тому, що проблематика обраного дослідження є актуальною в перекладознавстві та методики навчання перекладу. В наукових дослідженнях, цей підхід базується на тому, що мовний знак (слово) не є просто символом чи лексичною одиницею, а має глибокі когнітивні та концептуальні зв'язки зі значенням та семантикою, які включають в себе культурний контекст, асоціації, внутрішні структури знань та інше.

Іншими словами, когнітивний підхід до проблеми (не)перекладності слів і словосполучень означає розгляд цих проблем з точки зору когнітивної лінгвістики та психології. Цей підхід визнає, що мова і слова не лише символи або комбінації звуків, а також комплексні концептуальні структури, які відображають способи, якими ми сприймаємо і розуміємо світ. Тобто, це розгляд мови та перекладу через призму наших когнітивних процесів, уявлень, концепцій та сприйняття і внутрішньою формою слова.

За словами О.О. Потебні, внутрішня форма слова показує, як мовець уявляє свої думки [78, с. 83]. У похідних словах, які мають структурну та семантичну мотивацію від інших слів в мові, внутрішні форми є прозорими. Іноді, з різних причин, таке зв'язок втрачається, і внутрішні форми слова втрачаються, і мовці вже не пам'ятають їх.

Когнітивний підхід до проблеми (не)перекладності слова як об'єкта перекладу. Таким чином, когнітивний підхід до проблеми (не)перекладності слова допомагає розуміти більш глибокі аспекти мови та перекладу, включаючи взаємодію між мовною і когнітивною структурою, і створює підвалини для більш точного та природнього перекладу між різними мовами.

Актуальність дослідження: передбачається тим фактом, що когнітивний підхід до проблеми (не)перекладності слова як об'єкта перекладу, має велике значення і допоможе студентам. Хоча словники перекладу надають студентам знання слів, потрібно розробити підходи для того, щоб викладачі відкривали перед студентами образне підґрунтя в цьому знанні, яке суттєво полягає в роботі з інтерпретативним розумом студентів з метою підвищення їх здатності "бачити" ментальні образи, які мотивували слова мови, і перетворювати їх.

Об'єктом дослідження: є сам процес перекладу цих слів та їхніх когнітивних аспектів. Дослідження охоплює те, як перекладачі сприймають, розуміють і відтворюють концепції *страх*, *щастя*, *сум*, і *спокій* під час перекладу на англійську мову, а також як ці переклади можуть відрізнитися від оригіналу через культурні та когнітивні особливості.

Предметом дослідження: є дослідження теоретичних та практичних аспектів перекладу слів з української мови на англійську мову, зокрема слів *страх*, *щастя*, *сум*, і *спокій*. Дослідження спрямоване на розуміння, як ці поняття відображаються у різних мовних та культурних контекстах і як вони перекладаються англійською мовою.

Метою дослідження:

Дослідження когнітивних аспектів сприйняття та репрезентації образів, які виражені у словах *страх*, *щастя*, *сум*, і *спокій*, у мовних та культурних контекстах України та англомовного світу.

Зазначена мета передбачає виконання наступних завдань дослідження:

- проаналізувати праці різних вчених з обраної теми;
- надати поняття "(не)перекладності у перекладі";
- визначити лексико-семантичні аспекти у перекладі;
- висвітлити когнітивний підхід у перекладі
- дослідити категорію конкретні мовні одиниці та їх етимологію, типову

для кожної із культур

Відповідно, для виконання поставлених завдань ми використовували наступні практичні методи дослідження:

1. Етимологічний аналіз: Аналіз спрямований на вивчення походження слів, та їхні зміни в часі.

2. Когнітивний аналіз: Аналіз спрямований на розкриття образів і коріння цих слів.

Отже, іноваційність нашого дослідження, полягає в кількох ключових аспектах:

1. Застосування когнітивного підходу в лінгвістиці: Наше дослідження використовує когнітивний підхід для аналізу проблеми перекладу, що є інноваційним підходом у лінгвістиці та перекладознавстві. Ми досліджуємо не лише лінгвістичні аспекти, а й те, як поняття сприймаються та репрезентуються в свідомості.

Теоретичною основою для роботи є праці наступних вчених:

1. О.О. Потебні: Він досліджував внутрішню форму слова та показував, як вона відображає спосіб, яким мовець уявляє свої думки.

2. В. фон Гумбольдта: Він розробив поняття мовної форми і виділив роль форми в мові, вказавши, що форма є сутністю мови.

3. Ф. де Сосюра: Його максима "мова - це форма, а матерія" стала важливим підґрунтям для подальших теоретичних розвідок у лінгвістиці.

5) Карла Густава Юнга. Він розвинув концепцію архетипів, які є універсальними символами чи образами, що мають глибокий психологічний і культурний зміст.

Магістерська робота складається з трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме, бібліографії.

У вступі наводиться короткий огляд теоретичних припущень, вибір теми, основна мета та завдання дослідження, теоретичний внесок та практична цінність дослідження

РОЗДІЛ 1. "Теоритичні і методологічні основи перекладу" Загалом, цей розділ спрямований на введення в теоретичні та методологічні аспекти перекладу, розуміння його значення в міжкультурному спілкуванні, а також аналізу лексичних та семантичних аспектів перекладу, зокрема ролі слів у цьому процесі

РОЗДІЛ II . "Перекладність і неперекладність слова як об'єкта перекладу" Цей розділ спрямований на аналізі питань, пов'язаних із можливістю чи неможливістю точного перекладу слів. Досліджуються традиційні та когнітивні підходи до цього питання, а також роль архетипів і архетипових образів за теорією К.Г. Юнга у визначенні перекладності слів. Велика увага приділяється теорії керованих ментальними образами у розумінні (не)перекладності слів та їх впливу на процес перекладу.

РОЗДІЛ III. "Перекладність слів-імен концептів емоцій в українсько-англійському перекладі: когнітивний аспект" Загалом цей розділ спрямований на дослідження, концептуалізацію, категоризацію та вербалізацію емоцій у мові. Особлива увага приділяється перекладу українських слів, які позначають емоції, такі як "страх," "щастя," "сум," і "спокій," на англійську мову. Розділ акцентує увагу на питаннях, пов'язаних із специфікою перекладу концептів емоцій та виявленні когнітивних аспектів у цьому процесі.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Визначення і соціокультурне значення перекладу

У цьому підпункті ми розглянемо визначення і соціокультурне значення перекладу, які відіграють значущу роль у досягненні точності та природності перекладу тексту із однієї мови на іншу.

Переклад - це процес перенесення тексту або мовного виразу з однієї мови на іншу з метою збереження його змісту та передачі його аудиторії, яка не розуміє початкової мови[37, с. 9].

Переклад є невід'ємною частиною міжкультурного спілкування, та він має важливе соціокультурне значення. Давайте розглянемо ці аспекти перекладу докладніше:

- **Сприяє міжкультурному спілкуванню:** Переклад дозволяє людям різних культур та мов спілкуватися та обмінюватися інформацією. Він створює міст для зближення різних груп та розвитку міжнаціональних стосунків.
- **Збереження культурної спадщини:** Переклад важливий для збереження та передачі культурної спадщини. Він допомагає зберегти літературні твори, історичні документи та інші важливі тексти, що інакше можуть втратитися в часі.
- **Розширення доступу до інформації:** Переклад робить інформацію більш доступною широкому колу людей, оскільки він дозволяє перекладачам адаптувати текст для різних аудиторій. Це особливо важливо в сучасному світі, де інформація швидко поширюється через Інтернет.
- **Політичний та економічний вплив:** Переклад може мати значущий вплив на політику та економіку. Він може впливати на міжнародні відносини, торгівлю та сприяти співробітництву між країнами.
- **Вплив на мовну ідентичність:** Переклад може впливати на сприйняття та використання мови. Він може допомагати в збереженні та збагаченні мов,

але також може призводити до втрати автентичності та мовних особливостей [там само, с , 11].

- Виклики та труднощі перекладу: Переклад є складним процесом, іноді важко передати точно той самий зміст, емоції та контекст іншою мовою. Це створює виклики для перекладачів та може впливати на сприйняття тексту отримувачем [там само, с , 14].

Узагальнюючи, переклад має важливе соціокультурне значення, оскільки він сприяє спілкуванню між культурами, збереженню культурної спадщини та розширює доступ до інформації. Проте він також створює виклики та вимагає від перекладачів навичок та розуміння як джерела, так і цільової мови.

1.2. Лексико-семантичні аспекти перекладу

У цьому підпункті ми розглядаємо важливі аспекти лексико-семантичного перекладу, які відіграють значущу роль у досягненні точності та природності перекладу тексту із однієї мови на іншу. Ця проблематика охоплює наступні ключові аспекти:

Еквівалентність слів та виразів в перекладі

У сфері лексико-семантичного перекладу нерідко виникає виклик - знайти відповідність між словами або виразами однієї мови та іншої. Часто відсутній прямий переклад для слів і виразів, і в цьому контексті перекладач викликає на допомогу свою креативність, намагаючись створити відповідність на основі семантичного співпадіння [70, с. 47].

Синонімія та антонімія в перекладі

У світі перекладу, вибір синонімів або антонімів грає важливу роль. Різні мови можуть мати слова з подібним або протилежним значенням. Перекладачу доводиться розв'язувати завдання вибору найкращого варіанту в залежності від контексту

Полісемія та омонімія

Розглядаючи лексико-семантичний аспект перекладу, необхідно враховувати явища полісемії (коли одне слово має декілька значень) і омонімії

(коли різні слова мають однакову форму, але різне значення). Перекладачу доводиться ретельно вивчати контекст та вибирати правильне значення в кожній конкретній ситуації.

Культурні аспекти

При перекладі текстів важливо розуміти культурні нюанси та конотації слів і виразів у обох мовах, оскільки культурні реалії можуть впливати на семантику тексту і його сприйняття аудиторією.

Переноси та метафори

Мовні переноси та метафори можуть бути викликом в перекладі, оскільки їхній переклад може бути нетривіальним завданням. Перекладачі повинні знаходити аналоги або надавати пояснення, щоб передати їх сенс та імпліцитне значення [там само, с . 50].

Специфіка жанру та перекладу

Різні жанри текстів, такі як наукові, художні, технічні тощо, мають свої власні лексичні та семантичні особливості, і вимагають від перекладача особливого підходу та розуміння жанрової специфіки.

Адекватність та експресивність

Перекладачам важливо не лише передати семантичний зміст тексту, але також зберегти його стиль, тон, емоційне забарвлення та інші аспекти, що впливають на сприйняття інформації читачами.

Лексико-семантичні аспекти перекладу вимагають від перекладача глибокого розуміння тексту та креативного підходу, щоб забезпечити точність та природність перекладу.

1.3. Слово як об'єкт перекладу

Слово як об'єкт перекладу

Мова - це ключовий атрибут культури та спілкування людей. Слово є однією з основних одиниць мови і важливим елементом мовного перекладу. В перекладі слово відіграє важливу роль, оскільки воно несе зміст і інформацію, яку потрібно передати з однієї мови на іншу

[81, с. 73].

Слово - це найменша одиниця мови, яка має семантичне значення. В кожній мові слова виконують різні функції, вони можуть виражати концепції, ідеї, дії, предмети тощо. Кожне слово має свій власний звуковий вигляд і письмову форму, які можуть відрізнятися в різних мовах [там само, с. 76].

Слово як об'єкт перекладу

У процесі мовного перекладу одним із ключових завдань є відтворення змісту слів та фраз з однієї мови в іншій. Слова стають об'єктами перекладу, і їх правильне відтворення в іншій мові є критичним для збереження інформації та змісту тексту. Однак переклад слів не завжди є прямолінійним завданням, і це пов'язано з численними лінгвістичними, культурними і прагматичними відмінностями між мовами. [там само].

Лінгвістичні відмінності

Кожна мова має свою граматику, словниковий запас і особливості структури речень. Це призводить до того, що перекладач повинен враховувати ці лінгвістичні особливості при перекладі слів. Наприклад, слова можуть мати різні відмінкові форми, ступені порівняння, часові форми тощо. Перекладач повинен вибрати адекватний переклад, який враховує всі ці особливості.

Культурні та прагматичні аспекти

Подібно до лінгвістичних відмінностей, важливими є культурні та прагматичні аспекти перекладу слів. Деякі слова мають культурно-специфічні асоціації або значення, які можуть бути важко відтворити в іншій мові. При цьому перекладач повинен враховувати контекст і специфіку ситуації для вибору найточнішого перекладу.

Семантика та множинність значень

Багатозначність слів - це ще одна складність перекладу. Багато слів мають декілька значень, і вибір правильного перекладу залежить від контексту. Перекладач повинен розуміти всі можливі значення слова та враховувати контекст, щоб обрати найвідповідніший варіант перекладу [42, с. 47].

Висновки до Розділу I

Даний розділ спрямований на детальне розуміння понять перекладу, які спрямовані на розуміння, сприйняття, осмислення перекладу між різними культурами.

У даному розділі магістерської роботи були досліджені ключові аспекти перекладу, визначення та соціокультурне значення цього процесу, а також лексико-семантичні аспекти, які відіграють важливу роль у досягненні точності та природності перекладу.

Переклад є невід'ємною частиною міжкультурного спілкування та важливим засобом зближення різних культур та мов. Визначення перекладу, запропоноване в розділі, відображає його сутність як процесу перенесення тексту або мовного виразу з однієї мови на іншу з метою збереження змісту та передачі його аудиторії, яка не розуміє початкової мови.

Соціокультурне значення перекладу включає в себе сприяння міжкультурному спілкуванню, збереження культурної спадщини, розширення доступу до інформації та вплив на політику та економіку. Однак переклад також може впливати на мовну ідентичність та створювати виклики для перекладачів.

Лексико-семантичні аспекти перекладу виявляються у важливості еквівалентності слів та виразів у перекладі, ролі синонімії та антонімії, а також у розумінні полісемії, омонімії, культурних аспектів та переносів та метафор. Всі ці аспекти потребують від перекладача глибокого розуміння тексту, креативного підходу та урахування контексту для досягнення точності та природності перекладу.

За допомогою дослідженої інформації можна визначити, що переклад - це складний та багатогранний процес, що вимагає не лише знання мов, але й глибокого розуміння культур, контекстів та семантики. Перекладачі повинні бути готові до викликів, які виникають під час перекладу різних текстів різних жанрів та стилів.

У підсумку, даний розділ висвітлює важливі аспекти перекладу та підкреслює необхідність глибокого розуміння мови, культури та семантики для досягнення ефективних та точних перекладів. Розглянуті аспекти допоможуть перекладачам у подальших дослідженнях та практичній діяльності, сприяючи покращенню якості перекладу і сприяючи взаєморозумінню між різними культурами та мовами.

2.2. Проблема (не)перекладності з позицій теорії керованого ментальними образами тлумачення слів

Яскравим прикладом проблеми нетлумачності є стаття О.В. Ваховської, яка дослідила взаємодії свідомого та підсвідомого розуму в процесі перекладу та акцентує увагу на важливості внутрішніх форм слів у цьому процесі. Автор аналізує українське слово "гріх" та англійське "a sin" і досліджує, як внутрішні архетипні образи цих слів впливають на їх інтерпретацію в культурному контексті.

За результатами дослідження статті встановлено, що навіть при повній перекладності слів "гріх" та "a sin," їхні інтерпретації можуть суттєво відрізнитися через наявність різних внутрішніх архетипних образів - вогню та руху. Ці архетипні образи визначають специфічне сприйняття гріху в різних культурах. [47]

Теорія керованого образами тлумачення слів представляє собою важливу ділянку дослідження в галузі мовознавства і психології, яка зосереджується на механізмах сприйняття та розуміння слів та фраз людиною. Ця теорія виходить з припущення, що люди використовують ментальні образи або внутрішні представлення для того, щоб розуміти та сприймати мову.

Теорія керованого образами тлумачення слів у перекладі пропонує поглиблене розуміння слова через створення ментального образу, що сприяє більш точному та ефективному перекладу. Використання етимологічних досліджень додає додаткові шари культурної інформації, що сприяє якісному розумінню та передачі значення слів у перекладі [52, с. 240].

Цей підхід до перекладу дозволяє перекладачеві враховувати не лише пряме лексичне значення слів, а й їхні конотації, асоціації та культурні нюанси. Враховуючи ці елементи, перекладач може краще передати справжнє значення слова в мову приймача, забезпечуючи якісний переклад, що зберігає сенс та емоційну вагу вихідного тексту.

Наприклад, при перекладі англійського слова “home” на українську, теорія керованого образами тлумачення може привести до ментального образу “дім” українською мовою. При використанні етимологічного дослідження, перекладач може виявити, що внутрішня форма слова “дім” походить від слов'янського кореня, що має значення “місце проживання”. Це дає додаткову інформацію про культурні аспекти та специфіку рідної мови, яку можна врахувати при перекладі. Таким чином, теорія керованого образами тлумачення слів у перекладі відкриває шляхи до більш точного та глибшого розуміння мови та культури.

Крім того, теорія підкреслює важливість ментальних образів у комунікації та розумінні. Вона наголошує на тому, що образи мають великий вплив на сприйняття і тлумачення слів в перекладі та в психотерапії. Розуміння ментальних образів може допомогти кращому взаєморозумінню між культурами та сприяти ефективній психотерапевтичній роботі [20]. Наприклад, якщо під час перекладу вдалося передати не тільки слова, а й образи, що вони викликають у вихідній мові, це може сприяти кращому розумінню тексту в приймаючій культурі.

Ментальні образи є внутрішніми символами, які представляють сутності, процеси і стани, що існують у досвідному світі людини. Вони свідомі і спрямовані на об'єкти світу. Згідно з цією теорією, коли ми чуємо або читаємо слово, у нашому розумі формуються внутрішні образи, які представляють сенси тих слів [31]. Наприклад, якщо людина чує слово “собака”, у її розумі можуть виникнути образи різних собак, з якими вона коли-небудь зустрічалася. Ці образи допомагають розуміти і уявити сутність, яку втілює зазначене слово.

Ця теорія підкріплюється прикладами з повсякденного життя. Наприклад, коли людина згадує подію або ситуацію, то може “побачити” цей образ у своєму розумі. Коли вона впізнає об'єкт, який бачила раніше, її розум “виділяє” цей образ зі свого ментального представлення.

Уява також відіграє важливу роль у розумінні мови та сприйнятті світу. Ментальні образи, створені в уяві під час читання або слухання мовних описів, можуть викликати подібні реакції, які можна відчувати, бачачи реальні об'єкти [52, с. 242].

Наприклад, при прочитанні опису сонця, мозок може створити ментальне зображення сонця, яке викликає почуття тепла, радості та створює образ яскравого світла.

Також ментальні образи є конструкціями, що виникають у нашому розумі і залежать від особистого досвіду. Вони не можуть бути повністю передані словами і вимагають спільного розуміння та контексту для ефективної комунікації [7].

Прикладом, що підтверджує цю теорію, може бути спроба описати красу сонцезахисних окулярів людині, яка ніколи не бачила кольори через фізичні обмеження. Жодні слова не зможуть передати повну сутність та відчуття від носіння окулярів, сприйняття кольорів та нові візуальні враження, які вони забезпечують. Лише через безпосередній досвід особа зможе повністю розуміти й оцінити красу та вплив сонцезахисних окулярів.

Свідомість і тлумачення є взаємопов'язаними, а рівень свідомості впливає на якість тлумачення слів. Досвід перекладу підтверджує цю теорію, оскільки висококваліфіковані перекладачі зазвичай мають широкий культурний багаж, що допомагає їм ефективно тлумачити слова та виражати суть повідомлення автора у своїх перекладах [7].

Отже, без належного рівня свідомості може бути важко повноцінно розуміти іншу мову чи культуру. Наприклад, при перекладі літературних творів важливо мати глибокі знання про культурні особливості автора, щоб передати істинне значення його твору.

Теорія керованого образами тлумачення слів стверджує, що культурна свідомість є ключовим елементом взаєморозуміння та взаємодії між різними культурами. Шляхом взаємодії з різними культурами ми отримуємо можливість пізнати їхні унікальні аспекти та розширити свої горизонти. Це допомагає уникнути непорозумінь та конфліктів, розвиває толерантність та сприяє глибшому розумінню оточуючого світу [52, с. 242].

Наприклад, припустимо, що людина подорожує в іншу країну, де вона зіштовхується зі звичаями, традиціями та цінностями, які для неї є незвичними. Через культурну експозицію та розвиток своєї культурної свідомості, вона може зрозуміти та поважати ці різниці, уникнути образливих дій і побудувати взаємодію на основі взаємоповаги та взаєморозуміння. Цей приклад демонструє, як культурна свідомість, розвиваючись через культурну експозицію, сприяє покращенню міжкультурного спілкування і сприяє гармонійним відносинам між людьми різних культур.

Залежно від контексту, індивідуального досвіду та потреби, розум може створювати різні рівні уявлень про одне й те ж слово [57]. Наприклад, говорячи про “собаку”, можливі різні рівні уявлень, від простого зображення кота до більш складних асоціацій, які включають звуки, рухи та контекст взаємодії з котом. Говорячи про “дерево”, для однієї людини це може означати простий образ дерева зеленого кольору, а для іншої людини – багат шарову картину з усіма деталізованими формами листя та кори. Залежно від досвіду та контексту, сприйняття та уявлення про це слово може варіюватися.

Теорія керованого образами тлумачення слів в перекладі пропонує підхід, який акцентує увагу на створенні ментальних образів для передачі значення слів у перекладі. Вона наголошує на важливості збереження інформаційної повноти та емоційного відтінку оригінального тексту [47, с. 179]. Наприклад, при перекладі англійської фрази “golden sunset” на українську мову, перекладач повинен не лише передати слово “golden” як “золотий”, але й створити відповідний ментальний образ золотого сонця на

небі. Це допомагає зберегти естетичну та емоційну складову описуваного видовища.

Крім того, зазначена теорія наголошує на різниці між ментальними образами та мовою, а також на їхній взаємодії. Вона допомагає нам краще розуміти, як ми сприймаємо світ навколо нас та як ми використовуємо мову для комунікації та передачі інформації [7; 57]. Прикладом може бути ситуація, коли людина бачить чорну кішку на вулиці. Ментальний образ цієї кішки може передати її зовнішній вигляд, форму та колір, але не включатиме речення “Ця кішка є чорною”. У той час, коли мова використовується для опису цієї ситуації, вона буде включати речення, яке виражає відношення між суб'єктом (кішка) і присудком (є чорною).

При перекладі з однієї мови на іншу не завжди можна точно передати всю семантику і зміст зорових образів. Перекладач повинен шукати найближчі аналоги слів або виразів у цільовій мові, які здатні викликати схожі ментальні образи у читачів або слухачів [50]. В процесі перекладу або тлумачення слів людина використовує свій уявний зоровий досвід, щоб розуміти значення цих слів. Це означає, що людина уявляє собі образ або сцену, пов'язану зі значенням слова, і на основі цього уявлення вибирає відповідне слово в іншій мові [47]. Наприклад, якщо перекладач хоче перекласти слово “сонце” з однієї мови на іншу, спочатку він утворює ментальне зображення сонця. Потім він використає це зображення, щоб вибрати еквівалентне слово в цільовій мові, наприклад, “sun” англійською.

Основна ідея теорії керованого ментальними образами тлумачення слів полягає в тому, що під час мовної комунікації людина змінює спосіб сприйняття інформації з візуального на аудіальний і навпаки. Ментальні образи, які вона має у своїй уяві, перетворюються на слова, щоб інші люди могли їх почути або прочитати [29]. Наприклад, якщо людина описує свою вчорашню подорож до гори, у її уяві вона бачила красиві пейзажі із зеленими схилами та вершинами. Під час розповіді вона перекладає ці ментальні образи у слова, щоб інші люди могли уявити собі цю гору, яку вони не бачили. Вона

описує кольори, форми і текстури пейзажу, переносячи свої візуальні сприйняття у словесний вираз. Це є прикладом перетворення ментальних образів у слова під час мовної комунікації.

Отже, за цією теорією, розуміння слів базується на здатності людини утворювати внутрішні образи або ментальні моделі, які пов'язані з конкретними словами. Ці образи, утворені на основі її досвіду і знань, використовуються для виявлення семантичного значення слів у розмовному контексті.

Так, теорія керованого образами тлумачення слів є важливим кроком у розумінні та моделюванні мовного розуміння. Дослідження в цій області продовжуються, і подальші відкриття можуть привести до розробки більш точних та ефективних методів обробки природної мови.

РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАДНІСТЬ І НЕПЕРЕКЛАДНІСТЬ СЛОВА ЯК ОБ'ЄКТА ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Традиційний і когнітивний перекладознавчі підходи до проблеми (не)перекладності

Традиційний підхід виходить із того, що стратегії очуження та одомашнення у чистому вигляді є ідеальними науковими конструктами, що існують лише в теорії перекладу, тоді як на практиці у чистому вигляді вони ніколи не реалізуються, а перекладач, навіть надаючи перевагу одній із них, як правило, інтуїтивно прагне «золотої середини», вдаючись у різні моменти перекладу то до одної, то до другої. Стратегія одомашнення орієнтована на максимально адекватну передачу смислу, тобто є стратегією смислу, а стратегія очуження орієнтована на передачу особливостей форми, тобто є стратегією форми. Обираючи стратегію смислу, перекладач свідомо усуває усі перепони на шляху до розуміння тексту, через що і жертвує тими особливостями форми, які можуть ускладнити сприйняття твору іншомовним реципієнтом. Обираючи ж стратегію форми, перекладач, навпаки, часто змушений жертвувати смисловою прозорістю задля максимальної точності відтворення нетривіальних особливостей побудови оригінального тексту, які можуть виступати як маркерами індивідуально-авторського стилю, так і характерними мовностилістичними ознаками епохи чи стилю [80].

Сучасне перекладознавство - це інтердисциплінарна наука, що вивчає процеси та явища перекладу з метою розуміння, аналізу та вдосконалення перекладу як мовного і міжкультурного явища. Воно охоплює широкий спектр аспектів, пов'язаних із перекладом, включаючи лінгвістичні, культурні, соціальні, психологічні та технологічні аспекти.

Основні аспекти сучасного перекладознавства включають:

Лінгвістичний аналіз: Дослідження структури мови, лексики, граматики та стилістичних особливостей вихідного та цільового текстів для забезпечення точного і адекватного перекладу.

Культурний контекст: Розуміння культурних особливостей джерелової та цільової культур, а також їх впливу на сприйняття інформації та вираз в перекладі.

Психологічні аспекти: Вивчення когнітивних процесів та психологічних чинників, що впливають на роботу перекладача, його прийняття рішень та сприйняття тексту.

Технології в перекладі: Використання комп'ютерних інструментів, машинного перекладу, програмного забезпечення для підтримки перекладу та автоматизації деяких завдань.

Соціолінгвістичні аспекти: Дослідження впливу суспільства, політики, економіки та інших чинників на процес перекладу, а також вивчення ролі перекладача у суспільстві.

Етика перекладу: Розгляд аспектів етичної поведінки перекладача, включаючи питання конфіденційності, правильності відображення авторського змісту та відповідальності перед клієнтом та аудиторією.

Історичний аспект: Вивчення еволюції перекладознавства та перекладацької практики на різних етапах історії.

Критичний аналіз: Аналіз текстів, щоб виявити можливі неточності, відхилення від оригіналу, структурні або стилістичні проблеми у перекладі та запропонувати виправлення [там само, с. 67].

Сучасне перекладознавство акцентує на важливості глибокого розуміння мови, культури та контексту, у якому працює перекладач. Воно також розвивається під впливом нових технологій, що допомагають полегшити та покращити процес перекладу, а також під впливом глобалізації, яка підкреслює важливість міжкультурного спілкування та розуміння [там само, с. 79].

Когнітивне перекладознавство - це галузь перекладознавства, яка акцентує увагу на вивченні та розумінні когнітивних процесів, що відбуваються у мозку перекладача під час процесу перекладу. Ця галузь виходить з припущення, що переклад - це складний активний процес, де

перекладачі взаємодіють з текстом, розуміють його значення та приймають рішення щодо передачі цього значення у цільовій мові [37].

Основні аспекти когнітивного перекладознавства включають:

Психологічні аспекти: Дослідження різних психологічних факторів, які впливають на процес перекладу, такі як сприйняття, пам'ять, мовленнєвий аналіз і синтез. Це допомагає розуміти, як перекладачі обробляють інформацію та приймають рішення.

Когнітивні процеси: Аналіз когнітивних процесів, що відбуваються під час читання та розуміння джерелового тексту, а також під час генерації цільового тексту. Це включає в себе процеси вирішення проблем, аналізу та інтерпретації інформації.

Мовленнєва психологія: Вивчення того, як мозок перекладача обробляє інформацію з різних мовних систем та які мовленнєві процеси активуються під час перекладу.

Міжкультурний аспект: Розгляд аспектів когнітивного перекладу, пов'язаних з культурним взаєморозумінням та переосмисленням культурних аспектів у тексті.

Когнітивне перекладознавство сприяє розумінню того, як перекладачі обробляють інформацію та приймають рішення під час перекладу, що може бути корисним для покращення навичок перекладачів та розробки більш ефективних методів навчання перекладу [там само].

2.2.Архетипи та архетипові образи за Юнгом К.Г

Архетипи та архетипові образи представляють собою фундаментальний аспект глибинної психіки людства та культурного спадку. Вони вивчаються і аналізуються у різних наукових дисциплінах, зокрема психології, антропології, літературознавстві, релігієзнавстві та інших гуманітарних науках. У сучасних дослідженнях архетипів надзвичайно важливу роль відіграє вчення К. Г. Юнга, який сприяв популяризації цього поняття та вніс значний вклад у розуміння архетипічних структур.

Архетипи та архетипові образи викликають інтерес і небайдужість дослідників з різних наукових галузей. Однак, їхнє визначення та тлумачення є складним завданням, оскільки ці поняття викликають різні підходи та розуміння у дослідників.

Дослідження архетипів є цікавою та важливою темою у мовознавстві та філософії. Це поняття, яке походить від Платона, але отримало широке розповсюдження у літературній теорії та психоаналізі, завдяки дослідженням К. Г. Юнга, видатного швейцарського дослідника [81, с. 97]. Він вперше ввів це поняття до наукового світу та пояснив, що архетипи є універсальними психічними структурами, які належать до колективної несвідомості. Архетипи несуть у собі безліч символів, образів, мотивів та структур, які повторюються у різних культурних традиціях та мистецтві. Вони впливають на формування нашого світосприйняття, взаємодію з навколишнім середовищем, а також на наші думки та почуття [67].

Поняття архетипу має різноманітні визначення та тлумачення, залежно від наукового підходу та дисципліни, в якій воно вивчається. У літературознавстві архетип може бути розглянутий як стандартна культурна схема, що допомагає аналізувати твори та розуміти їхні символічні значення. З іншого боку, антропологи можуть підходити до архетипу як до способу пізнання світу та його відображення у культурних вираженнях людства [59, с. 8].

У стародавній філософії, архетипи асоціювалися з ідеями богів та розумовими зразками, які могли бути відтворені у матеріальному світі. У середньовічній релігійної філософії, архетипи розглядалися як природні образи, відображені в розумі, що формували сприйняття світу та взаємодію людини з навколишнім. Августин Блажений розглядав архетипи як споконвічні образи, що лежать в основі людського пізнання, що сприяє формуванню культурних зразків та норм [20].

За поглядами К. Г. Юнга, архетипи є вродженими і універсальними елементами людської психіки, які мають великий вплив на наше сприйняття

світу і взаємодії з ним [там само, с. 11]. Вони є колективними або універсальними образами та сценаріями, які лежать в основі людської психіки та виникають у процесі еволюції та історичного розвитку людства, впливаючи на сприйняття та розуміння світу [22, с. 53].

Архетипи є архаїчними, універсальними та вічними образами, які є занадто абстрактними для представлення в явній формі [20]. Тобто архетипи є не конкретними ідеями або образами, що мають глибоке коріння в нашій колективній свідомості. Вони формуються в результаті довгого еволюційного розвитку людства і мають всеосяжний характер, що охоплює всі культури та епохи.

У літературознавчому словнику-довіднику поняття «архетип» пояснюється як прообраз або первісний образ, що виникають у свідомості письменника та втілюються в літературних творах. Вони мають універсальний характер і виражають загальнолюдські стереотипи, які відображаються у різних національних ментальностях та спільних рисах всього людського роду [74, с. 65].

І. В. Процик стверджує, що архетип є універсальним образом або символом, який відображає стійкі структури колективного та індивідуального несвідомого та свідомого. Він необмежений чіткими межами та може проявлятися у формі образів, персонажів, мотивів чи сюжетів. Архетипи носять певну ціннісно-змістову скерованість, впливають на наші нахили, прагнення та мету, а також можуть виявляти національний характер [79, с. 369].

О. Москаленко визначає архетип як своерідну матрицю, в якій знаходяться закодовані універсальні образи та моделі. Кожен індивід може відкривати ці архетипи власним чином, розгортаючи їх у своєму особистому досвіді та інтерпретуючи згідно своїх власних уявлень та життєвих вражень. Важливо зазначити, що архетипи не є статичними, вони можуть розвиватися та змінюватися з часом та контекстом [77, с. 20].

А. Львовичкіна стверджує, що архетип – це загальна структура, яка може з'явитися у різних контекстах, але отримує свій конкретний зміст лише через індивідуальний досвід та сприйняття [75, с. 46].

За Л. І. Белєховою, архетипи та архетипові образи – це особливі концептуальні структури, які знаходять своє втілення в поетичних текстах. Вони існують незалежно від конкретного часу і простору, перетинаючи бар'єри часової обмеженості [60, с. 411].

Порівняно з архетипами, архетипні образи є вторинними творами. Архетипи несуть у собі вроджене знання, а їх головною особливістю є постійна здатність до самозбереження. Вони представляють колективне несвідоме та історичну пам'ять людства. Архетипи не обмежуються одним текстом або автором, тому їх розглядають як універсальні структури [там само, с. 411-412]. Так, архетипи грають важливу роль у створенні національної свідомості, сприяючи збереженню та передачі культурних цінностей поколінням.

Архетипи мають здатність організовувати елементи людської психіки в різні образи на різних рівнях загальності. Ця шкала включає в себе широкий спектр образів – від абстрактних архетипів до конкретних ментальних уявлень, які можуть з'являтися в людській свідомості або впливати на поведінкове реагування людини [29]. Так, архетипи мають потужну семантичну силу, здатні упорядковувати та структурувати сприйняття людини та її думки на різних рівнях загальності.

Архетипи та архетипові образи, відповідно до дослідження С. Бредшоу та Л. Сторма, представляють собою важливі аспекти людської психіки. Вони відображають універсальні, вроджені патерни поведінки та сприйняття, що притаманні всім людям незалежно від культурних, соціальних чи індивідуальних впливів. Архетипи та архетипові образи є невидимими, але мають сильний вплив на наше сприйняття світу та реакції на події. Архетипові образи, з іншого боку, стають каналом, який допомагає сприймати та розуміти ці архетипи у людській свідомості [3, с. 154].

Архетипи можуть виникати з природи, культурних традицій, колективного досвіду та спадщини. Архетипи є джерелом надихаючої сили для мистецтва, літератури та релігії. Вони впливають на наше свідоме та несвідоме сприйняття, допомагаючи нам розуміти світ навколо нас і нашу внутрішню сутність [15]. Розуміння архетипів допомагає зрозуміти багатогранність людської свідомості, сприяти кращому розумінню емоційних реакцій та мотивацій людини, а також поглибити сприйняття мистецтва, літератури та культурних проявів.

Архетипи та архетипові образи є цікавим та актуальним об'єктом дослідження в літературознавстві. Вони представляють собою універсальні символи та структури, що знаходять своє відображення у різних культурних проявах [67]. К. Г. Юнг виокремлював шість основних архетипів, зокрема Матері, Дитини, Мудрого Старого, Духу, Трикстера та Переродження. Кожен з цих архетипів має свої вияви, які можуть бути представлені різними образами та символами [79, с. 369].

Але варто зазначити, що кожен з архетипів може мати багато змістів, які переплітаються між собою. Наприклад, Архетип Матері може об'єднувати у собі любов та прихильність, але одночасно мати і жорстокість та вимогливість.

Архетипи та архетипові образи, як вказує К. Г. Юнг, мають значну потужність, настільки велику, що вони формують реальність. Вони лежать в основі міфів, релігійних систем та філософій, що впливають на цілі нації та періоди історії. Потужним прикладом такого впливу є архетип боротьби добра зі злом [21, с. 76].

Архетип “добро проти зла” є потужним і універсальним, він формує наші переконання та ставлення, визначає, як ми бачимо світ та реагуємо на нього. Водночас, маючи свою силу, цей архетип може призводити до спрощень та виникнення дихотомій, що не завжди відображають складнощі реального світу. Розуміння архетипів допомагає усвідомити вплив цих безсвідомих структур на наше життя та дозволяє більш об'єктивно оцінювати свої реакції та вчинки.

В основі дослідження архетипів в літературознавстві лежить ідея про те, що існують універсальні, вроджені структури та образи, які мають глибокі психологічні корені. Ці архетипи відображають найбільш примітивні та загальнолюдські аспекти нашої свідомості та несвідомості [12, с. 112-124]. Вони можуть з'являтися у формі певних типових персонажів, які постійно повторюються в різних культурних творах (наприклад, герой-мандрівник, жертва, мудрець тощо), або у формі символів, що надають певний смисл та глибину літературним творам.

Дж. Кемпбел стверджує, що архетипи та архетипові образи виявляються через словесні форми, такі як міфи, легенди, казки та поезія. У цих словесних виявах, що мають архетипну природу, відображаються універсальні символи та сценарії, які переймаються від покоління до покоління [6, с. 18]. Ці словесні форми допомагають викривати складні поняття у доступних образах, які відзначаються емоційною насиченістю [85, с. 113-117].

Таким чином, дослідження архетипів у літературі може привести до пізнання глибинних психологічних та культурних процесів, які відбуваються в людському суспільстві. Це може допомогти краще зрозуміти взаємозв'язок між мовою, культурою та психологією, а також виявити вплив архетипів на формування індивідуальних та колективних уявлень. Аналіз архетипів може також сприяти більшому розумінню та оцінці творчості та художніх творів, в яких вони виявляються.

Архетипи та архетипові образи у теорії К. Г. Юнга виступають як ключові поняття його глибинної психології. Юнг використовує символи як засіб розуміння підсвідомого. Символи виражають більше, ніж просто буквальне або безпосереднє значення. Вони перетворюють психічну енергію (лібідо) з “нижнього” рівня на “вищий” [25; 26, с. 474]. Ці символи можуть виражати базові емоції, ідеї, мотиви та структури, що притаманні всім культурам і епохам. Вони можуть бути розпізнаваними у релігійних образах, міфах, фольклорі, мистецтві, а також у сучасних літературних і культурних вираженнях. Тобто символи виражають складну взаємодію між свідомим та

підсвідомим, а архетипи є загальнолюдськими структурами, що впливають на наш спосіб сприймання та розуміння світу.

У контексті архетипів та архетипових образів, символи відіграють важливу роль у сприйнятті та передачі значень. Згідно з розумінням філософа Е. Гуссерля, символ набуває суб'єктивного значення через акт сприйняття [18]. Це означає, що індивідуальний процес створення символічного значення відбувається під впливом сприймання та інтерпретації людиною об'єктів навколишнього світу.

Символи є потужними засобами взаєморозуміння та взаємодії між людьми. Вони допомагають спілкуватися та передавати значення ідей та емоцій. Кожен індивід може надавати своїм символам особливе значення, що робить комунікацію більш багатогранною та виразною [38].

П. Тілліх наголошує на важливості символів як засобу передачі певних значень та відкриття глибинних рівнів реальності. Символи мають силу передавати абстрактні поняття та духовний досвід, які важко досягнути за допомогою звичайних мовних засобів [44, с. 41]. Архетипи, як особливий вид символів, носять загальнолюдську значущість та впливають на колективну уяву, формуючи особисті та культурні символи, які допомагають людству зберігати традиції, цінності та сприйняття світу.

Архетипи та архетипові образи – це колективно спільні символічні вираження ідей або концепцій, які перебувають у сфері загальної свідомості. За поглядами К. Г. Юнга, архетипи є універсальними образами, які перетинають межі культур, часу та індивідуальності, і мають свої корені в глибинному підсвідомому людства [21; 22].

Архетипи та певні когнітивні процеси в нашому мозку працюють на неусвідомленому рівні і впливають на наші думки, почуття та поведінку без прямого свідомого контролю з боку свідомості. Ці неусвідомлені механізми можуть бути результатом еволюції та розвитку людського мозку, що дозволяє ефективно та швидко реагувати на різноманітні ситуації та здійснювати мисленнєві операції без необхідності усвідомлення кожного кроку [7, с. 42-

46]. Важливо розуміти, що неусвідомлені архетипи та мисленнєві процеси не виключають роль свідомості та рефлексії в нашому житті. Свідоме розуміння та усвідомлення можуть впливати на те, як ми сприймаємо інформацію та реагуємо на неї. Але також існує підсвідомий рівень, де архетипи та автоматичні мисленнєві процеси грають свою роль, відображаючи глибокі структури нашої психіки, які забезпечують наше функціонування у світі [59, с. 7-8].

За Дж. Лакоффом та М. Джонсоном “когнітивне позасвідоме” відзначає важливу роль взаємодії між тілом та розумом у процесі утворення наших думок та сприйняття навколишнього світу. За допомогою чуттєвого взаємодії, наше тіло зіткнулося з об'єктивною реальністю, а наші сприйняття стали фундаментом передконцептуальних структур думки. Цей процес відбувається безсвідомо, але має суттєвий вплив на наше сприйняття світу та формування когнітивних моделей [33, с. 10-11].

Враховуючи дану концепцію можна зрозуміти, що багато з наших думок, реакцій та сприйняття базуються на глибоко закорінених уявленнях, які сформувалися в результаті наших здібностей та взаємодії з оточуючим світом. Це може пояснити наші культурні переконання, стереотипи та уподобання, які можуть бути засвоєні безсвідомо.

У своєму розумінні, архетипи можуть розглядатися як універсальні психологічні образи та структури, які спільні для всього людства, їх розуміють як колективне позасвідоме. Архетипи також розглядають як архетипні образи, що уособлюють базові, універсальні теми, сюжети та мотиви, що знаходять своє відображення в літературі, мистецтві, кіно та інших творчих проявах. Ці образи можуть мати глибокий емоційний вплив на глядачів, читачів або слухачів, так як вони здатні викликати загальнолюдські почуття та реакції [59, с. 8].

К. Г. Юнг також вказує на зв'язок між колективною несвідомістю та архетипічними образами. Колективна свідомість представляє собою схований резервуар спільних архетипів, які переживають всі люди, незалежно від

культурного або індивідуального досвіду [20]. Архетипи та архетипові образи, згідно з поглядами К. Г. Юнга, виникають у безсвідомому розумі і виявляються у формі образів, незалежно від наших бажань та страхів, які має свідомий розум. У контексті процесу індивідуації, який відбувається в нашій психіці, архетипи грають важливу роль, спонукаючи нас ставити запитання про те, як вони впливають на наше життя [28, с. 188]. Так, К. Г. Юнг розглядає колективну несвідомість та архетипи як ключові елементи нашої психології, відкриваючи шлях для вивчення незаперечного зв'язку між індивідуальним та колективним досвідом.

Коллективне безсвідоме містить в собі психологічний досвід наших предків, що додає глибини та сутність нашим життєвим проявам. Для розуміння підсвідомого Юнг наголошує на важливості комплексів як ключових структур, що перетворюються на сни та симптоми [25, с. 344]. Архетипи несуть у собі вроджене знання, а їх головною особливістю є постійна здатність до самозбереження [22, с. 76]. Вони представляють колективне несвідоме та історичну пам'ять людства. Архетипи не обмежуються одним текстом або автором, тому їх розглядають як універсальні структури [27, с. 230]. Загалом, Юнгівська теорія архетипів та психічних процесів збагачує наше розуміння людської природи та простежує її універсальність на різних рівнях існування.

Архетипи та архетипові образи, відповідно до К. Г. Юнга, можуть бути двох видів [28, с. 88]:

1) Образи загального характеру, які зустрічаються майже у всіх культурах світу і стають складовими елементами міфів. Вони є своєрідними універсальними символами, що виникають у колективній свідомості людства. Архетипні образи можуть виражатися у формі архетипічних персонажів, сценаріїв або символів, які повторюються у різних культурах.

2) Архетипні образи також можуть бути індивідуальними продуктами, що виникають безпосередньо з несвідомого розуму кожної окремої людини. Ці образи можуть бути унікальними і виникають як результат

внутрішнього творчого процесу, пов'язаного з індивідуальними досвідами та переживаннями.

Проте, хоча образ є вмістом суб'єктивної свідомості, сам образ далеко не охоплює всю сутність самого архетипу. Коли архетип проявляється у свідомості, він набуває форми конкретного образу чи ідеї, але весь його потенціал та глибина залишаються поза межами того, що ми можемо свідомо сприймати [20]. Цей підхід дає можливість розуміти, що архетипи – це не просто конкретні образи чи ідеї, а скоріше фундаментальні структури, які визначають мислення, емоції та дії людини.

Згідно з Дж. Кемінкером, архетипи та архетипові образи можуть розділятися на кілька рівнів або категорій [30, с. 93].

1) Перша категорія включає безчасові та безобразні якості архетипів, такі як саможертвність, присутність, любов тощо. Ці якості є універсальними та відображають незмінні аспекти архетипів, які існують незалежно від культурних контекстів.

2) Друга категорія включає архетипові фігури, які приймають певні форми і визнаються культурою як такі. Це можуть бути міфологічні персонажі, святі та божества, що виконують роль символів та представників певних архетипічних якостей. Однак ці фігури можуть змінюватися залежно від культурних особливостей та переказів.

3) Третя категорія стосується індивідуальних виявів архетипів у формі конкретних образів, таких як оповідання або картини, які відображають архетипічні якості через розповіді та візуальне мистецтво. Ці вияви є унікальними і специфічними для конкретного твору або автора.

Так, архетипні образи складають певний канон, який об'єднує колективне враження про архетипічну фігуру. Те, що робить фігуру архетипічною, полягає у тематичному зв'язку з іншими фігурами за допомогою подібних якостей.

Архетипи та архетипові образи пов'язуються з архетипальними якостями через посередництво архетипальних фігур. Ця взаємодія

відбувається у двох напрямках: вниз, від теми до образу, та вгору, від архетипального образу до архетипальної фігури. Архетипальні образи та фігури виявляються як певні універсальні або колективні символи, які відображають ключові аспекти людської психіки. Взаємодія між ними може відбуватися на різних рівнях, включаючи підсвідомість та свідомість, дозволяючи зрозуміти глибинні аспекти нашої свідомості та взаємодії зі світом навколо нас [10].

I. Хорват, Р. Гейбуллаєва та С. Бахиш наголошують на особистому та суб'єктивному досвіді архетипічних образів [17]. Це означає, що сприйняття архетипів може бути глибоко особистим та індивідуальним, відображаючи унікальний погляд і досвід кожної людини. Архетипи можуть сприйматися як внутрішні образи, які привертають увагу і стають центральними у формуванні думок, почуттів та переживань.

Дослідники наводять наступні методи формування архетипів, які включають [там само]:

- 1) Канонізацію (Канонізація стосується узагальнення стандартів та затвердження текстів або образів як норми для пізніших творів.);
- 2) Представлення (Представлення означає зображення фактів або вірувань через художній твір чи мистецтво.);
- 3) Адаптацію (Адаптація включає перенесення архетипів з одного тексту чи жанру на інший.);
- 4) Переклад (Переклад передбачає вираження архетипів різними мовами.);
- 5) Плагіат (Плагіат означає створення нової інтерпретації вже відомого архетипу.);
- 6) Гіпертекст (Гіпертекст передбачає використання відомих архетипічних образів для створення нових творів з посиланням на попередні.);
- 7) Фан-фікшн (Фан-фікшн є способом фанатів продовжувати існуючі текстові універси, створюючи свої історії і персонажів.).

Кожен з цих методів відображає підхід до створення або трансформації архетипічних образів в текстах, мистецтві та культурних проявах. Ці методи допомагають перетворити архетипи на конкретні образи або персонажі, що можуть функціонувати у різних культурних вираженнях.

Так, архетипи відіграють важливу роль у формуванні нашої індивідуальної та колективної свідомості. Вони допомагають нам зрозуміти наше психічне функціонування та взаємодії зі світом. Архетипи є джерелом творчості, культурного вираження та символічного мислення. Дослідження цих універсальних образів може привести до більшого розуміння людської природи та культурного спадку, а також до збагачення нашого особистого розвитку та сприйняття глибшому зрозумінню світу, що нас оточує.

2.3. Евристичний потенціал поняття внутрішньої форми слова для теорії перекладу у контексті (не)перекладності слова

Внутрішня форма слова є одним з цікавих та складних аспектів мови, який вивчає зв'язок між змістом думки та свідомістю. Вона відображає той унікальний спосіб, яким людина сприймає світ навколо себе та виражає свої думки мовою. Внутрішня форма слова розкриває глибинні процеси мислення та сприйняття, а також впливає на сприйняття та розуміння мовних висловлювань.

Поняття “внутрішня форма” має свої коріння в давньогрецькій філософії і використовується для опису внутрішньої структури, сутності та організації об'єкта. Внутрішня форма вказує на внутрішню структуру, організацію або сутність об'єкта, яка визначає його характеристики і взаємозв'язки з іншими об'єктами. Це може застосовуватися до різних областей, включаючи мистецтво, літературу, мову та культуру [65, с. 8].

Внутрішня форма слова є важливою складовою мови, яка допомагає виражати семантику та характеристики предметів. Використання відповідних назв може допомогти нам більш точно і повно виразити наші ідеї та сприйняття світу через мову [72, с. 10]. Наприклад, вважається, що назва

“сонце” відтворює його характеристики: яскравість, тепло, світло тощо. Таким чином, внутрішня форма слова допомагає уявити предмет і передати його особливості через мову.

Мова є інтелектуальним інстинктом, що означає, що вона є вродженою здатністю людини. Мова допомагає перетворити реальний світ на світ думок та ідеї, а також впливає на фізіологію людського мозку. Тобто, вона впливає на те, як людина сприймає світ, утворює концепції та формує думки. Мова є не просто засобом передачі інформації, але й суттєвою частиною культури, ідентичності та способу мислення індивіда [66, с. 8]. Наприклад, деякі мови мають багато слів для опису кольорів, тоді як інші мови можуть мати меншу кількість таких слів. Це вказує на те, що мова може впливати на спосіб, яким людина сприймає та категоризує світ навколо себе.

Положення В. фон Гумбольдта, що підтверджуються сучасними дослідженнями, стверджують, що мови не просто передають інформацію, але також формують спосіб мислення та сприйняття світу. Внутрішня форма слів, яка включає лексичну та граматичну структуру, відображає культурно-історичні та лінгвокогнітивні фактори, які призводять до різноманітності мовних картин світу [там само, с. 27].

О. О. Потебня розвивав ідеї В. фон Гумбольдта стосовно мови, зосереджуючись на її внутрішній формі і творчій природі. Він розглядав мову як засіб формування думки і сприйняття світу. Потебня вважав, що слово не просто відображає предмети, а є їх відображенням у людській свідомості. Він підкреслював, що слово має як суб'єктивні, так і об'єктивні складники, які визначають його значення [78, с. 24-27]. Так, кожне слово несе в собі багато значень і асоціацій, які можуть бути імпліцитними і виходити за межі прямого лексичного значення. Це дає нам можливість виражати складні ідеї та емоції через мову.

Мова не просто передає інформацію, але також втілює в собі глибокі культурні значення і відчуття. Внутрішні форми слів допомагають зберегти й передати цю культурну спадщину через покоління. Наприклад, українська

мова має багатий фольклорний та міфологічний спадок, і це відображається у внутрішніх формах слів, які надають особливий колорит та глибину мові [78].

Внутрішня форма слова відображає не тільки його лексичне значення, але й носить у собі відтінки емоцій, асоціації та архетипні образи. Це внутрішнє відображення мислі, яке виражається через обрану мовну форму [там само, с. 102]. Наприклад, внутрішня форма слова “вогонь” може включати в себе асоціації зі спекою, світлом, енергією, небезпекою, життям та іншими елементами, пов'язаними з цим поняттям. Внутрішня форма слова “вогонь” виражає його сутність і його вплив на свідомість людини.

О. О. Потебня вважав, що внутрішня форма слова відображає складні взаємозв'язки між мовою, думкою і свідомістю. Вона є результатом діалектики цих процесів і виражає різноманітність і глибину нашого сприйняття світу через мову [там само, с. 83]. Наприклад, слово “дерево” може мати різні внутрішні форми в залежності від конкретного контексту і підтексту. Наприклад, у фразі “сидіти під деревом” слово “дерево” використовується для позначення фізичного об'єкту. Але у фразі “дерево життя” це саме слово може мати метафоричне значення, позначати щось більш абстрактне і символічне.

Внутрішня форма слова за О. О. Потебнею відповідає його етимології або етимону (первісному кореню) [там само, с. 82]. Одним з прикладів, що підтверджує дану концепцію, є аналіз лексико-семантичних груп слів. Наприклад, українські дієслова, які мають спільний корінь “бач” (виділяючи основу “бач”), можуть мати семантичні відтінки, пов'язані з процесом бачення, сприйняття або розуміння, наприклад: “бачити”, “вбачати”, “передбачати” тощо.

Внутрішня форма слова є важливим елементом мови, який має вплив на наше сприйняття та розуміння світу. Вона несе у собі колективну пам'ять і культурні нюанси, які передаються з покоління в покоління. Внутрішня форма слова може викликати асоціації та емоції, а також впливати на формування міфологічних образів та вірувань [20, с. 6]. Це може пояснити, чому деякі слова або назви мають таку сильну семантичну потужність у культурі і

сприймаються людьми як щось більш глибоке і суттєве, ніж просто комбінація звуків.

Концепція внутрішньої форми слова впливає з поглядів Гумбольдта на внутрішню форму мови. Відповідно, внутрішня форма слова розглядається як активна сила, дух, що вирізає сировину слова та надає йому власне життя [52, с. 248]. Це визначення внутрішньої форми слова підкреслює важливість не тільки розуміння слова як окремої одиниці мови, але й занурення у його глибинні значення, виявлення його емоційного та концептуального потенціалу.

Наприклад, розглянемо слово “серце” в українській мові. В його внутрішній формі втілено багато значень, пов'язаних з емоціями, любов'ю, життям, внутрішньою сутністю людини. При перекладі цього слова на іншу мову, важливо зберегти цей багатогранний зміст, щоб передати його емоційну й концептуальну силу.

Внутрішня форма слова є основним смисловим фрагментом, який спонукає до виникнення даного слова у певній формі в мові на момент його створення. Це може бути специфічна ідея, концепція або концептуальний шаблон, які лежать в основі створення слова [68].

Зважаючи на наведене визначення, важливо відзначити, що внутрішня форма слова виникає на початковому етапі його створення і може еволюціонувати з часом. Вона відображає основну ідею або концепцію, яка спонукала до створення даного слова, і її розуміння може варіюватися залежно від контексту і історичних змін. Наприклад, розглянемо слово “дружба”. Внутрішня форма цього слова може бути пов'язана з ідеєю близького стосунку, взаєморозуміння та підтримки між людьми. Українська мова створила слово “дружба” для вираження цього концепту, і саме ця внутрішня форма надає слову його основний смисловий зміст.

Внутрішня форма слова відображає специфічне відношення між змістом думки та свідомістю, виражаючи особисті асоціації та почуття, пов'язані з поняттям. Вона грає важливу роль у сприйнятті та розумінні мови [68, с. 102].

Це поняття можна проілюструвати на прикладі. Так, розглянемо слово “дім”. Зовнішня форма цього слова – це звукова або письмова символіка, яка використовується для позначення цього поняття. Але внутрішня форма слова “дім” може мати різні відтінки значень для різних людей. Для одного це може бути просто будівля, а для іншого – символ затишку, сім’ї та комфорту. Внутрішня форма слова відображає особисті асоціації та почуття, пов’язані з цим поняттям, і впливає на сприйняття та розуміння слова.

Внутрішня форма є ключовим елементом комунікації і розуміння. Коли ми використовуємо слова, ми передаємо не лише зовнішню форму, але і наші власні уявлення, почуття та сприйняття. Внутрішня форма допомагає спілкуватися та ділитися своїм внутрішнім світом з іншими людьми [там само, с. 116].

Загалом, концепція внутрішньої форми нагадує, що значення і краса не обмежуються лише зовнішнім виглядом, а впливають із внутрішньої сутності. Врахування внутрішнього світу допомагає нам бачити більше, розуміти глибші рівні існування і сприяє формуванню нашої художньої та естетичної свідомості [65, с. 10].

О. О. Потебня розглядає не лише зовнішній образ предмета, а й той спосіб, яким цей образ усвідомлено. Внутрішня форма слова відображає індивідуальне сприйняття та розуміння світу [78, с. 116-117]. Наприклад, якщо розглядати слово “квітка”, то зовнішній образ може бути різним для різних людей, оскільки кожна людина може мати своє уявлення про те, як виглядає квітка. Але внутрішня форма слова “квітка” відображає наше особисте сприйняття та розуміння цього поняття, яке може бути пов’язане з емоціями, асоціаціями та іншими факторами.

Отже, внутрішня форма слова відображає наше індивідуальне сприйняття та розуміння світу і має значення як форма, в якій чуттєвий образ входить у нашу свідомість. Цей погляд допомагає розуміти роль внутрішньої форми слова в процесі мислення та сприйняття, показуючи, що вона не

обмежується лише передачею зовнішнього образу предмета, а також включає у себе індивідуальне сприйняття та інтерпретацію цього образу людиною

Висновки до Розділу II

Даний розділ спрямований на детальне розуміння понять та процесів, що впливають на сприйняття, мислення та комунікацію людини, а також на дослідження ролі архетипів та емоцій у формуванні нашої свідомості та поведінки.

Висновки з кожного підрозділу стали основою для зрозуміння важливості та глибини вивчення психології мови та емоцій.

Теорія керованого образами тлумачення слів є цікавою та важливою областю дослідження, яка дозволяє нам краще розуміти, як мовленнєві слова сприймаються та інтерпретуються людьми на різних рівнях свідомості. Здійснюючи тлумачення слів, ми активуємо асоціативні образи у своїй пам'яті, що впливає на наше сприйняття, реакції та розуміння тексту.

Згідно з теорією керованого образами тлумачення слів, мовленнєві слова впливають на активацію асоціативних образів у свідомості читача або слухача. Це означає, що наше сприйняття та розуміння слів залежать від контексту, досвіду, особистих асоціацій та зв'язків у пам'яті.

Асоціативні образи, що активуються під час тлумачення слів, сприяють формуванню цілісного розуміння тексту. Інформація, пов'язана зі словами, зберігається у нашій пам'яті у вигляді мережі асоціацій, що впливає на розуміння контексту та зв'язків між словами.

Теорія керованого образами тлумачення слів демонструє, що між мовленнєвими словами та образами існують тісні зв'язки. Слова можуть стимулювати активацію певних образів, які співвідносяться зі значенням слова або його контекстом.

Особистий досвід, індивідуальність та унікальні асоціації кожної особи мають велике значення у процесі тлумачення слів. Одне і те ж слово може

сприйматися різними людьми по-різному залежно від їхнього життєвого досвіду та особистих асоціацій.

Теорія керованого образами тлумачення слів має глибокі коріння в когнітивній психології. Вона допомагає розкрити процеси сприйняття, мислення та розуміння, розкриваючи особливості роботи пам'яті та асоціаційних зв'язків.

Правильне тлумачення слів залежить від врахування контексту, в якому вони вживаються. Контекст допомагає уточнити асоціації, пов'язані зі словами, і визначити їхнє точне значення у даному випадку.

Теорія керованого образами тлумачення слів є цікавим інструментом для дослідження мови та мовлення. Розуміння процесів, що відбуваються у нашій психіці під час тлумачення слів, допомагає нам краще зрозуміти людську природу та взаємодію зі світом. Враховуючи унікальність кожної людини та роль особистих асоціацій, можна збагатити процес комунікації, збільшити ефективність сприйняття та розуміння інформації.

Також у розділі розглянуто концепцію внутрішньої форми слів, запропоновану видатним українським філологом та літературознавцем О. О. Потебнею. Його теорія внутрішньої форми слова представляє собою значний внесок у розвиток мовознавства та літературознавства, оскільки розкриває глибинні психологічні та мовні аспекти структури слів.

Теорія внутрішньої форми слова була розроблена О. О. Потебнею в XIX столітті. Вона базується на аналізі мовних явищ, походженні слів і зв'язку мови з психологією та культурою. Це оригінальна та інноваційна концепція, яка збагачує розуміння природи мови.

Згідно з Потебнею, внутрішня форма слова є психічною конструкцією, яка об'єднує мислення та мову. Це невидимий пласт, який включає зв'язок звукової і смислової сторін слів. Внутрішня форма передає багатогранність відтінків значення слів і дозволяє їм виражати емоції та почуття.

Основою внутрішньої форми є асоціації, які формуються у свідомості через сприйняття навколишнього світу та психологічні процеси. Асоціації

допомагають утворювати зв'язки між словами, надають їм додатковий смисл та глибину.

Культурний контекст має суттєвий вплив на формування внутрішньої форми слів. Звичаї, традиції та цінності суспільства відбиваються у сприйнятті слів та їх значеннях. Внутрішня форма слова виражає духовність та ідентичність народу.

Варто зазначити, що кожна людина має унікальний внутрішній світ та свою індивідуальну внутрішню форму слів. Це визначається особистим досвідом, вихованням, знаннями та культурними особливостями.

Загалом, концепція внутрішньої форми слова за О. О. Потебнею демонструє важливість психологічних та культурних аспектів мовознавства. Вона допомагає краще розуміти процеси сприйняття, збагачує розуміння літературних творів та виявляє роль слова в формуванні нашої свідомості та сприйняття світу.

Також у розділі була приділена увага вивченню архетипів та архетипових образів. Дослідження цієї теми відкриває перед нами універсальні символи, що переплітаються з усіма аспектами нашого життя та культурного спадку.

Архетипи представляють собою глибоко закодовані універсальні символи, що існують поза часом та простором. Вони переплітаються з мріями, міфами, релігіями, літературою, мистецтвом та повсякденним життям, впливаючи на наші думки, почуття, реакції та взаємодії з навколишнім світом.

Вони мають коріння в колективному безсвідомому, що включає психологічний досвід наших предків. Вони є репрезентацією історичної пам'яті людства та зберігають базові патерни і структури, що лежать в основі нашої свідомості та несвідомості.

Також архетипи впливають на сприйняття світу та формування нашого світогляду. Вони сприяють розумінню сутності подій, явищ та переживань, а також стимулюють творчий підхід до вирішення проблем.

Важливо, що архетипи є важливими елементами мистецтва та літератури. Вони допомагають створювати глибокі та емоційно насичені твори, а також являють собою підсвідоме виявлення етногенетичної пам'яті, яка допомагає зберігати та передавати духовність нації через покоління. Вони є константами національної духовності, що закріплюють основоположні властивості етносу як культурної цілісності.

Таким чином, архетипи було розглянуто як універсальні символи, що формують нашу свідомість, впливають на культурний спадок та сприйняття світу. Дослідження цієї теми дає змогу краще розуміти людську природу та універсальність аспектів, які зберігаються в етносі як частини культурного досвіду.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДНІСТЬ СЛІВ-ІМЕН КОНЦЕПТІВ ЕМОЦІЙ В УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

3.1. Емоції людини: концептуалізація, категоризація та вербалізація

Емоції є важливими та невід'ємними аспектами людської психіки, визначаючи наше бачення світу та взаємодії з ним. Вони впливають на людські реакції, ставлення до оточуючої дійсності, а також на міжособистісні відносини. Оскільки емоції відіграють критичну роль у нашому житті та мають суттєвий вплив на психологічний стан та поведінку, дослідження понять концептуалізації, категоризації та вербалізації емоцій має велике значення для розуміння та аналізу психологічної реальності людини.

Лінгвістика емоцій – це наука про мовну культуру минулого і сучасного, що досліджує емоції та почуття як складні форми людського досвіду, наслідок символічної та практичної діяльності людини, особливий модус соціального і історичного буття. Лінгвістика емоцій фіксує виявлення етнічної та індивідуальної емоційності, враховуючи автотлумачення емоцій та почуттів, яке проявляється у різних мовних стилях або системах дискурсивних практик. Лінгвістика емоцій, як і будь-яка наука, включає теорію, засновану на відповідних теоретичних принципах, методологію та історію, що відображає його становлення [43, с. 115]. Так, лінгвістика емоцій є цікавим та важливим напрямом дослідження, який дозволяє зрозуміти, як емоції впливають на наше мовлення, сприйняття та комунікацію. Вона допомагає нам краще розкрити роль мови у вираженні та розумінні емоцій, а також розкрити їх культурний контекст та індивідуальні особливості. Дослідження в цьому напрямку має великий потенціал для розвитку лінгвістики та психології, а також допомагає збагатити наше знання про людську природу та мовний досвід.

Ю. Г. Разуванова стверджує, що емоції є важливим елементом нашого індивідуального досвіду, оскільки вони відіграють роль позитивного або негативного підсилення. Це сприяє засвоєнню корисних форм поведінки та уникненню тих, які не приносять нам користі. При цьому мотиви і причини

наших дій можуть залишатися нам неусвідомленими [80, с. 119]. Іншими словами, емоції допомагають нам набути досвіду, визначити наше ставлення до подій та ситуацій, а також навчитися ефективно реагувати на події навколо нас.

Науковці-психологи виділяють базові емоції – фундаментальні стани, які мають універсальний характер і є властивими всім людям незалежно від культурного контексту. Класифікація, запропонована американським психологом К. Ізардом, включає такі базові емоції: задоволення, інтерес, презирство, сум, сором, гнів, здивування та відраза [51]. Ця класифікація вважається популярною та відповідає реальним емоційним досвідам людини.

Вербальний спосіб вираження емоцій виявляється більш ефективним у передачі аксіологічних складових національної свідомості. Ці складові ґрунтуються на когнітивних інтерпретаціях, які накладаються на зовнішню реальність, і таким чином, впливають на сприйняття емоцій [80, с. 121].

Людські емоції є складними та багатогранними станами, які виникають у відповідь на різноманітні події та ситуації у нашому житті. Серед них можна виділити такі основні категорії емоцій [там само, с. 714–715]:

- 1) Позитивні емоції, такі як:
 - a) відчуття захоплення;
 - b) відчуття радості;
 - c) відчуття щастя;
 - d) відчуття любові;
 - e) відчуття гордості;
 - f) відчуття вдячності.
- 2) Негативні емоції, які включають:
 - a) гнів;
 - b) роздратування;
 - c) злість;
 - d) огиду;
 - e) заздрість;

- f) сором;
 - g) розчарування;
 - h) страх;
 - i) тривогу;
 - j) відчуття вини;
 - k) відчай.
- 3) Нейтральні емоції, такі як:
- a) цікавість;
 - b) байдужість;
 - c) сум;
 - d) розслаблення.

Ці категорії емоцій можуть виявлятися в різних комбінаціях та інтенсивності, залежно від ситуації та особливостей особистості. Емоції грають важливу роль у нашому житті, впливаючи на наші думки, рішення та взаємодію з іншими.

У людей існують різні типи емоцій, які можна поділити на дві категорії – утилітарні та естетичні емоції [11; 41]:

1) Утилітарні емоції – це інтенсивні та миттєві реакції організму, які забезпечують адаптацію та виживання. Вони виникають для підготовки до дії (боротьба, втеча), відновлення та переорієнтації (жалоба, праця), підвищення мотивації (радість, гордість), виконання соціальних обов'язків (відшкодування), тощо. Утилітарні емоції виникають, коли стикаємося з ситуаціями, що вимагають негайних реакцій та підтримки життєвих функцій.

2) Естетичні емоції – це реакції на стимули, які не загрожують організму та його важливим потребам. Такі емоції, як захоплення, зворушення, спокій, є відповіддю на враження, які не викликають негайної загрози або потреби в негайних діях. Вони мають більш розпливчастий характер та не вимагають негайної оцінки або відповіді з боку організму.

Зазначені типи емоцій можуть бути важливими для нашого життя та поведінки. Утилітарні емоції допомагають нам впоратися з важливими та

небезпечними ситуаціями, тоді як естетичні емоції дарують нам приємні враження та допомагають релаксувати.

Оцінна категоризація пов'язана з розумінням емоцій у термінах:

- 1) приємно-неприємно (чуттєвий аспект);
- 2) привабливо-огидно (чуттєвий аспект);
- 3) краще-гірше (раціональний аспект);
- 4) подобається-не подобається (раціональний аспект) [Борисов, с. 57-58].

Важливо зазначити, що ця категоризація відбувається автоматично та не вимагає активної інтелектуальної діяльності.

А. Вежбицька пропонує типологізувати емоційні концепти з використанням різних критеріїв, таких як [29, с. 123-167]:

- 1) психічна організація суб'єкта відображення;
- 2) соціальний статус;
- 3) фізіологічні характеристики;
- 4) спосіб вираження;
- 5) сфера функціонування;
- 6) перебіг у часі;

актуальність та представленість у певній культурі.

Ця класифікація дозволяє детально розглянути різні аспекти емоцій та їхню взаємодію з культурним контекстом і соціальною дійсністю [55, с. 123-167]:

1) Першим критерієм є рівень психічної організації суб'єкта відображення, що дозволяє усвідомити різні прояви емоцій у психічному житті людини, і включає:

- a) емоційний тон відчуттів;
- b) переживання задоволення / незадоволення;
- c) емоційний тон вражень;
- d) базові / базальні / власне емоції;
- e) почуття;

f) специфічні емоційні рухи / емоційна поведінка та емоційні стереотипи.

2) Другий критерій – соціальний статус суб'єкта відображення – диференціює емоційні концепти за залежністю від соціальних умов і обставин. Це можуть бути індивідуальні, групові (мікро-, мезо-, макро-групові) або універсальні емоційні концепти, які стосуються певних категорій осіб, таких як вікові, гендерні та інші.

3) Третій критерій – фізіологічні характеристики – допомагає враховувати зв'язок емоційних проявів зі станом фізичного тіла, віковими та гендерними особливостями.

4) Четвертий критерій стосується способу вираження емоцій, який може бути вербалізованим або невербалізованим. Це репрезентує різноманітність засобів, що використовуються для передачі емоційних станів.

5) П'ятий критерій – сфера функціонування – вказує на те, як емоційні концепти функціонують у різних контекстах, таких як наївно-побутові, художні, наукові, релігійні тощо.

6) Шостий критерій – перебіг у часі – допомагає розрізнити одиничні, повторювані, тривалі та короткочасні емоційні концепти.

7) Сьомий критерій – актуальність – вказує на те, чи є емоційні концепти активними, або потенційними, тобто наявними у потенції, але ще не активованими.

8) Восьмий критерій стосується представленості емоційних концептів у межах певної культури – унікальних чи універсальних. Це дозволяє з'ясувати, які емоційні концепти властиві лише певній культурі і які є загальними для більш широкої спільноти.

Запропонована типологія є перспективною для дослідження в галузі когнітивної лінгвістики, психолінгвістики та психології. Вона дозволяє краще розуміти різноманітність і складність емоційних концептів, їх роль у сприйнятті та вираженні емоцій, а також їх вплив на людську поведінку та культурний контекст.

Людські емоції є складними психологічними явищами, які допомагають нам сприймати і взаємодіяти зі світом. У мові, емоції вербалізуються різними способами, такими як назви, безпосередні висловлення та описи. Кожна емоція є точкою доступу до концептуального знання про неї, оскільки містить ідею про її природу [55, с. 57].

Емоція завжди пов'язана з певним предметом або стимулом, і інформація про цю причину відбивається у структурі концепту про емоцію. Вона може бути представлена у візуальному образі об'єкта або у загальній ідеї про причину емоції. Це знання про емоцію зберігається у концепті, що накопичує інформацію про неї [там само].

Дослідження емоцій пов'язане з метафоричним мисленням та використанням метафор для концептуалізації та вербалізації емоційних станів. Метафора допомагає краще розуміти та виражати емоції, використовуючи знайомі або спільні концептуальні структури для пояснення або опису емоційних станів. Це міждисциплінарне дослідження залучає філософію та когнітивну психологію, щоб розкрити природу емоцій та їхню взаємодію з нашою психікою та способами сприйняття світу [35]. Так, метафоричне мислення лежить в основі наших знань та способу розуміння емоцій, і метафори не тільки впливають на мовні конструкції, але й є фундаментальними для нашого пізнання світу і себе.

Г. Лакофф та М. Джонсон, досліджуючи роль мови та метафор у формуванні нашого розуміння та сприйняття світу, стверджують, що метафори не тільки слугують засобом виразу емоцій, але й допомагають утворювати знання та розуміти навколишній світ. Метафори мають коріння у наших сенсорно-моторних досвідах, і вони допомагають нам створювати зв'язки між абстрактними концептами та нашими фізичними сприйняттями. Таким чином, мова та метафори впливають на наш спосіб мислення та розуміння навколишнього світу [34, с. 208].

Здобуття уявлення про емоції, їхню концептуалізацію та вираження, може відрізнятись або бути схожим у різних культурах. Так, існують значні

відмінності в способах, якими представники різних культур мислять та інтерпретують свій емоційний досвід. Водночас існують схожості між культурами, що виражаються через певні концепції емоцій, які приблизно відповідають одна одній чи виступають як їхні еквіваленти у різних культурах [32, с. 139-140]. Так, питання універсальності та культурних відмінностей у концептуалізації емоцій є складним та має багато аспектів. Провідні концептуальні метафори можуть бути універсальними, але одночасно ми повинні враховувати різноманіття культурних контекстів, яке впливає на способи сприйняття та вираження емоцій.

Механізми вербалізації емоцій у мові індивіда різняться залежно від способів концептуалізації цих емоцій. Емоції не можуть бути простими предметами оточення, тому вони можуть бути важко визначені чітко. Під час іменування емоцій, свідомість фактично створює неіснуючий у фізичній формі об'єкт – саму емоцію. Це свідчить про те, що концептуалізація емоцій базується на сенсорній інформації, яку людина отримує з внутрішніх і зовнішніх психофізіологічних та фізичних відчуттів [61, с. 57].

Вербалізація емоцій полягає в тому, що мовна діяльність людини не просто відображає навколишній світ, а тільки те, що є для неї важливим в даний момент. Це регулюється емоціями, які діють як посередники між світом і його відображенням у мові. Емоції, як психічне явище, відтворюють у свідомості людей їхнє емоційне ставлення до дійсності. Оцінювання дійсності через призму емоцій відображається в семантиці мовних засобів, які використовуються для вербалізації. Вони мають емотивність, що допомагає відтворити у відповідних умовах досвід вербального вираження певних емоційних ставлень суб'єктів до того, що несе слово-образ [76].

Отже, емоції і мовлення тісно пов'язані і взаємодіють у процесі комунікації. Емоції допомагають відображати наше емоційне ставлення до дійсності через мовні засоби, доповнюючи їх невербальними виразами.

На фонетичному рівні, звуки мови можуть нести в собі певне емоційне забарвлення. Дослідники припускають, що звуки мають зв'язок зі значенням

слів, і вони можуть викликати певні асоціації або емоційний відгук у мовця. Це означає, що звукова форма слова може впливати на сприйняття та оцінку його значення [73, с. 60].

Наприклад, деякі звуки можуть асоціюватися з певними почуттями або образами, і через це стають символами, які несуть емоційне забарвлення. Така емотивність мови може бути присутньою не лише на фонетичному рівні, а й на морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях мовлення. Слова та структури мови можуть мати в собі певний емоційний потенціал, що впливає на сприйняття мовлення та змістове розуміння.

Наприклад, повторення звуків “s” та “sh” може надавати спокійний або заспокійливий ефект, як це можна бачити в фразах “softly spoken” або “serene sea”.

Звуки м'яких приголосних (“s”, “m” або “l”) можуть створювати враження ніжності та спокою. Наприклад, “serene” (спокійний), “mellow” (м'який) або “calm” (спокійний) можуть викликати почуття гармонії і спокою.

Чим сильніше емоційне напруження, тим більше може спостерігатися дезорганізація синтаксичної структури, виразна перерваність, повтори та незакінченість синтаксичних конструкцій. Так, на синтаксичному рівні для вираження емоцій використовуються різноманітні синтаксичні засоби, такі як [там само]:

1) Окличні речення:

“Wow!”, “Oh my God!”, “Bravo!”, “Hooray!” – вони допомагають висловити радість, захоплення, подив чи ентузіазм.

2) Питальні речення:

“Do you really mean that?”, “How could you do this?”, “Isn't it amazing?” – вони можуть виражати зацікавленість, здивування або збентеженість.

3) Еліптичні речення:

“So do I”, “Neither do I”, “If only she knew” – вони можуть підкреслювати співчуття, погодження чи бажання.

4) Інвертовані речення:

“Never have I felt so alive”, “Not only did she pass the exam, but she got the highest score” – вони додадуть емоційної інтенсивності та підкреслять особливе значення висловлюваного.

5) Вставні елементи:

“Honestly, I can't believe it”, “In fact, it was the best day of my life” – такі вставні фрази допоможуть передати переживання та переконаність мовця.

Аналізуючи емотивність на лексичному рівні, можна виділити три групи лексики, які використовуються для мовної репрезентації емоцій [76]:

1) Лексика, що називає емоції.

Це слова, які точно позначають певні емоційні стани, наприклад, радість, гнів, сум, страх та інші (“happiness”, “sadness”, “anger”, “fear”, “excitement”, “love”, “joy”, “disgust”).

2) Лексика, що описує емоції.

Ці слова допомагають передати характеристики та особливості емоцій, наприклад, веселий, розлючений, сумний та інші (“heartbroken”, “ecstatic”, “furious”, “anxious”, “thrilled”, “overwhelmed”, “content”, “repulsed”).

3) Лексика, що виражає емоції.

Це слова, які не прямо називають емоції, але мають сильний емоційний заряд, наприклад, слова з образливим або пристрасним забарвленням (“Wow, this is amazing!”, “I can't believe you did that!”, “I love you so much!”).

Так, емоції виконують важливі функції у нашому сприйнятті світу та взаємодії з ним. Вербалізація емоцій та їх концептуалізація дозволяють краще розуміти та виражати наші емоції, а також збагачують мовлення та сприяють покращенню комунікації з іншими людьми.

3.2. Українські слова *страх*, *щастя*, *сум* і *спокій* як об'єкти перекладу англійською мовою

Слово "страх" та його матриця етимологічного тлумачення

Стародавньослов'янське слово *straxъ* походить від праслов'янського кореня **terg-* із значенням "бити" > "рухатися". Це рух Верховної Сили, яка кидає людину вниз, спричиняючи коливання в душі цієї людини.

Початковий компонент **s(ъ)-* в слові *strax* вказує на присутність і дію Вищої Сили в стані страху. Вища Сила - це Найвища Сила, яка зітрясає людину (праслов'янське *tręsti*, англійське *strike*), викликаючи страх (праслов'янське *trepety* - *trepem*, *дрож*, *тривога*, *strax*) в душі. Цей страх - це зітрясаючий рух у душі відповідно до швидкого і сильного руху Вищої Сили: це трепет слабкого перед сильним, подібно до латинського *terreo* "я залякую", грецького *τρέω* "тремтіння, дрож", *τρέω* "я боюся", і староіндійського *trāsati* (боїться) < **tre-/tres-* "трясти; дрожати" < **reue-* "змушувати рухатися, викликати рух", як у словах українською рух і рвати, а також англійському *ruin* "руйнування". Цей потужний рух надихає душу страхом і пробуджує внутрішній рух; подібно до праслов'янського *strastъ* "палкість, запал".

Страх відчувається перед Вищою Силою: священний вогонь як прояв Вищої Сили кидається на людину, б'ючи, обпалюючи і спалює, її божественною силою; подібно до староіндійського *bhittā* (боятися перед Богом) і староанглійського *agian* (поклонятися Богу); староіндійського *bhaya-* і *bhi-* "страх", але українського *боятися* і *бити*; індоєвропейського **bheg-* "бити", але німецького *boggen* "боятися", і також індоєвропейського **bher-* "палити" < "бити".

В стані екстатичної релігійної екстазу від страху перед Вищою Силою людина завмирає. Це супроводжується втратою сприйняття і свідомості, ніби вона стає глухою, сліпою і безвідомою; подібно до індоєвропейського **ster-* "затверджувати; стати немовби в ступорі" і його відображень в литовському *stregti* "затверджувати, замерзати, стверджувати; перетворювати в лід), латиському *strēģele* "сосулька", середньовисоконімецькому *strac* "щільний, стислий", середньоніжньонімецькому *strak* "твердий, міцний", і німецькому *strecken* "розтягувати". Людина втрачає свою сприйнятливність, а також свідомість себе і світу, наче стає глухою, сліпою і безвідомою; подібно до

індоєвропейського **toib-* "святий", але німецького *taub* "глухий", староісландського *glopr* "дурень, буквально, той, хто втратив розум у стані екстазу", і також латиського *skurbs* "п'яний", але болгарського *скръб* "смуток, горе, сум", індоєвропейського **ebhrios* "п'яний", але латиського *rabies* "божевільство", і німецького *Leid* "страждання", а також ісландського *leiðla* "екстаз".

Людина припадає до землі, благаючи милості від Вищої Сили; подібно до англійського *to fall*, але індоєвропейського **pal-* "просити, умолятися". Це падіння призводить до метаморфози в людині, змінюючи її внутрішню сутність, що є регулярним міфологічним мотивом, також знайденим у архаїчних казках; подібно до індоєвропейського **pel-* "змінювати". Падіння допомагає людині відновитися від хвороби і визволяє її від злих заклять; подібно до англійського *spell* "закляття". Падіння символізує поклонення Вищій Силі. Коли людина приклоняється, вона просить Вищу Силу про захист і опіку; подібно до хітїтського *palashas* "захист, оберег" і литовського *piltis* "піклуватися" < індоєвропейського **pel-* "покривати". Це покривання зі священним вогнем (подібно до індоєвропейського **pel-* "покривати вогнем при горінні" може врятувати або знищити людину; подібно до індоєвропейського **pel-* "горіти; вогонь" < "бити, різати" і англійського *fell* "безжалісний, болячий, смертельний"; подібно до латинського *strāgēs* "погруження; кидання на землю; поразка; падіння; вбивство, смерть" і також *strāgulus* ковдра, килим і т. д. як щось, що служить для покриття або ліжка".

Значення "бити / різати / згинати" співпадають через Основний Міф зі значеннями "добро" і лад, гармонія"; подібно до індоєвропейського **kes-* "різати, розчленовувати", але *Tocharian A kasu* "добро"; готського *maitan* "розчленовувати, рвати", але ірландського *maith* "добро"; індоєвропейського **dek-* "розчленовувати", але кельтського **dag-* "добро". Космічний порядок і гармонія також тримали це плем'я і цей рід разом "згинати > об'єднувати / зв'язувати", встановлюючи їх в спільноту, до якої вони належали; подібно до індоєвропейського **bhedh-* "згинати, в'язати" і литовського *beĩdra* "загальний,

спільний, громадський". Страх перед Верховною Силою цементує спільноту, забезпечуючи на основі цього загального порядку зв'язки між людьми і цінності в межах спільноти; подібно до значення згинання перетворюється в *присяга*, як в албанському *bé* "присяга"; а також в латинському *fides* (віра) < індоєвропейського **bheidh-* "зв'язувати". Цей страх встановлює порядок во всесвіті, гармонізуючи людське життя і захищаючи від розладу; подібно до індоєвропейського **strag-* "жорсткий", як у німецькому *streng* жорсткий; подібно до чеського *stráž* "охорона" і латиського *struōstīt* "попереджати (про); загрозувати."

Слово *щастя* та його матриця етимологічного тлумачення

Старослов'янське слово *съчѣстьѣ* походить від протоіндоєвропейського кореня **kei-* із значенням "відрізати" > "рухатися". Це є рух Божества, яке відділяє і дарує (добр) долю людині.

Доля кожної людини - це частина (старослов'янське **čestь*, що походить від протоіндоєвропейського **kend-* зі значенням "відділяти", яку їй дарує Божество; в порівнянні з болгарським *щастя*, чеським *šťěstie* словацьким *šťastie*, польським *szczęście*, а також з латинським *scindere* "відрізати, рвати" та литовським *kánda* "я відкусую".

Слова індоєвропейського походження, що позначають *щастя*, часто мають значення "відрізати" в синкретизмі зі значеннями "згинати та зв'язувати", оскільки дії відрізання та зв'язування часто слідували за дією згинання в основному міфі та в повсякденних справах, наприклад, у плетінні кошиків.

Преформант **s(ъ)-* у слові *съчѣстьѣ* позначає присутність та активність Божества в стані щастя людини: Божество дарує - буквально, відділяє - добру долю людині, і ця доля є її щастям; порівняйте зі старогрецьким *σχίζω* "я відділяю" < протоіндоєвропейським **kei-*; в порівнянні також із індоєвропейським **bhag-* "радість, щастя" та "розділяти; призначати, дарувати."

Погана доля також могла бути частиною людини, це було її нещастям. Божество знало, яку саме частину дати кожному; у кожного була своя, тобто відповідна саме йому, доля як їх доля; порівняйте з приказками "Кожному своє щастя" та "У чуже щастя не зайдеш."

Це був божественний порядок і гармонія речей; порівняйте з глаголичним письмом, де літера Ѡ, до якої на латинському алфавіті відповідає буква Щ, схожа на збалансовані ваги, і таким чином відображає цей порядок і гармонію зображенням.

Дарувати долю - це частина життя людини, яку бере на себе Божество. Люди живуть, щоб взяти свою частку у житті світу, створеному Божеством, а також у житті спільноти (плем'я, рід), до якої вони належать: життя кожного - це частина цілого, яке робить людину щасливою, оскільки люди спільно беруть участь в чомусь більшому, кожен бере свою власну частину; порівняйте зі Старослов'янською *съчастьнь* "захоплений" та *съчастьникъ* "той, хто бере участь; учасник".

У цьому контексті набувають значення "збирання добрих частин, які в сукупності складають долю людини, завершуючи її." Ідея полягає в тому, що деякі частини з цієї загальної маси можуть бути відняті, так само як і додані в життя людини Божеством [29]. Під час обряду людина хвалить і прославляє Божество за те, що воно дарує їй добру частку.

Практично, добрі частини - це здоров'я та володіння; порівняйте з готським *fahan* "брати, ловити", але *faheps* "радість". Ми вважаємо, що тут старослов'янське *съчестъје* та староанглійське *sæl* "щастя, радість" семантично наближаються одне до одного, але ніколи не об'єднуються. Староанглійське *sæl* означає, що людина має багато володінь як результат свого поклоніння Божеству [там само]. Слово складається з індоєвропейських коренів **uer-* "брати" і **ues-* "викидати; розрубувати", що в кінцевому підсумку означає "добре".

Для язичників багатство було синонімом могутності; значення володіння пов'язане зі значенням вогонь, оскільки це був (1) священний вогонь

(як Божество, яке представляє і символізує Божество), який дарував людям щось в обмін на їхнє поклоніння; порівняйте з індоєвропейським **bher-* "палити" і німецьким *borgen* "позичати"; (2) дім, що символізував рід і плем'я людини, де сила вогню дорівнювалася силі роду і племені, до якого належала людина; порівняйте з індоєвропейським **ag-* "вогонь", а також зі староанглійським *oelt* і староверманським *elt* "власність, володіння", але литовським *jėga* "сила". Таким був круг життя людини.

Слово сум та його матриця етимологічного тлумачення

"Слово *сум sadness* українською мовою, наскільки нам відомо, відсутнє в етимологічних словниках слов'янських мов загалом, а також в етимологічних словниках української мови зокрема, де запис слова через крос-посилання систематично перенаправляєтся до слова *сумнів*, яке має своє джерело в старослов'янському *сжмьнѣнїє* інші написання: *соумьнѣнїє*, *сѣмьнѣнїє* зі значенням "роздум, відлуння, міркування; сумнів, коливання; тривожність"; "обережність"; слово *сжмьнѣнїє* створене за допомогою преформанта *сж-* *си-* "зв'язок; єдність; спільність; цілісність"; (через енантіосемію) незавершеність' від дієслова *мьнѣти думати; вірити; знати* < праслов'янської **ten-* "думати".

Це спонукає нас до авторського етимологічного тлумачення слова *сум* в українській мові, яке, в основному, корелює з тим, що в англійській мові означає слово "sadness" *сум* [50]. Ми припускаємо, що *sadness* [там само], яку слово *сум* (гіпотетично, *сжм* в старослов'янській мові) прийшло *виражати*, резонує з синкретичними значеннями 'похилити > зв'язати' > '(не) рухатися'. Як і у випадку зі смутком, ці синкретичні значення виникають як рух води, що виходить з-під землі, похилюючись, в'язуючи людину, наповнюючи її. Людина відчуває себе важкою і поганою, і не рухається.

Ми розуміємо, що такі припущення можуть здатися сміливими, проте для нас вони зовсім не контрінтуїтивні і, на нашу думку, дуже привабливі, оскільки не тривіальні. Звертаючись до М. Маковського [там само], ми

бачимо, що в уявленні язичників поняття води, і рідини взагалі, виокремлюється як частина категорії, сформованої на основі культу Соми; порівняйте сум "sum, в транслітерації" та *Сома* "Soma. Сома" [5,14,16]. є ведичним божеством; він - рідина, рухлива та очищувальна; він - поет і співак, оскільки звуки, які він видає, теж текуть. Сома мудрий і пророчий; він знає думки людини, оскільки він фактично є їхнім паном. Сома уособлює Місяць; його божественна дружина - Суря, донька Сонця. Сома - божество всіх видів екстазу, починаючи від співакового екстазу через сп'яніння до творчих, трансцендентних і релігійних екстазів. Сома приносить людям щастя, блаженство, радість і захоплення. [19]. Сома – уособлює місяць [9]. в екстатичному стані; той, хто надихається або, краще кажучи, тремтить від натхнення. Сома бере участь у ритуальних обливах та учтах разом із своїми прихильниками.

Сома в Ведах є об'єктом і одночасно засобом релігійного поклоніння. Сома - це напій, а точніше, нектар, виготовлений із галюциногенних і ентеогенних трав і грибів; [36]. цей напій також є жертвою, яку вірувальники пропонують Сомі. Цей напій солодкий, а також сп'яніючий і чарівний: він спричиняє розрив та екстаз; технічно це сік (сома або гаома) рослин, який фільтрується та очищається певним способом перед вживанням . Цього напою ніколи не буває достатньо, і він ніколи не вичерпується: одного разу, якщо випити ковзкий, напій зростає. Після вживання сома циркулює безпосередньо в мозку і нервовій системі; порівняйте також соматичний 'тілесний; фізичний'. Цей напій не є алкогольним, замість цього він викликає сп'яніння у вигляді збудження та галюцинацій. Екстаз, який спричинює сома, просвічує. Проте екстатичне збудження може бути інколи змінене розпадом, затуманенням свідомості та непустишністю. Це той момент, коли радість людини (колір червоний) від релігійного розриву приходить в заміну суму (колір (темно) синій) як відповідник цієї радості.

Ми вважаємо, що українське слово *сум* означає важкість розуму у стані суму. Порівняйте слово *suta* , яке в українській (Староцерковнослов'янській)

мові є застарілою назвою тканого або шкіряного "сідельного" мішка, запозиченою через польську мову від Старовермецького *souit* "вантажний мішок < вантаж, який може нести одна тварина" (порівняйте також Старослов'янське *сжмьнѣнїє* "думка, відлуння, роздуми; сумнів, коливання; тривожність; обережність" та 'сумьнѣ' в 'конѣ сумьны' 'коні-вантажні" < Латинський 'sauma' 'пакова сідло' < Грецьке 'σάττω' 'я завантажую', що корелює з Тохарським АВ *twāñ* "вживати насильно, вставляти щільно", який, на нашу думку, є проявом ідеї стиснення та згущення рідини, яку ми документуємо для слова сум так само, як і для слова *sadness* "сум" [48].

4. Слова *розслаблення* і *спокій* в українській мові та їхня матриця етимологічного тлумачення

Українське слово *розслаблення* *relaxation* походить від Старослав'янського *слабъ* до Прото Індо Європейського **lab-* "похилення > "(не)рухання." Українське слово *спокій* походить від Старослав'янського *супъ* до праслов'янського **kъej-* - "похилення" > "покласти разом" > "(не)рухання," чії преформанти **s-* і **p(e)hw-* мають значення "разом; з присутністю божественної сутності; через божественний вплив і завершення; виповнення відповідно; порівняйте із латинським *quies* - "спокій; сон; мир," готським *veil* - "дозвілля." Це рух людини, яка за певним порядком складає дерево для святого вогню в ритуалі поклоніння. Полум'я святого вогню згинається під час горіння. Людина також згинається, коли вона лягає; вона відчуває тепло і легкість і не рухається.

У індоєвропейських мовах значення "похилення" стало основою для значення "лежати" (горизонтально, лежачи, у положенні лежачи); покласти "лежачи;" порівняйте українське *укладати* та *уклад*. Під час святкового ритуалу люди повинні були складати дерево для святого вогню в певному порядку порівняйте українське *порядок*, дослівно, *по рядам*, і після цього вони могли лягти, розтягуючи та розслаблюючи свої тіла.

Праслов'янське *rokojъ* - "відпочинок; спокій; мир" через зміну приголосних звуків, яка сталася в історії мови, пов'язане з *ročiti* < **po-keitei* - "відпочивати." Спокій - це стан людини після виконання святкового ритуалу поклоніння, цей стан настає на людину через дію Бога, в момент після завершення ритуалу поклоніння Богу; порівняйте морфологічну структуру слова спокій з одного боку, і словами "с" + "по" + "коїти," з іншого: спокій супроводжує завершення обряду. Праслов'янське *čipъ* - "ряд; порядок, гармонія; правильний, відповідний та обов'язковий спосіб; обряд, церемонія, ритуал; щось, що пов'язане з обрядом і порядком; зброя; робота, праця; дія" та Староцерковнослов'янське *čupъ* - "порядок; статут" походять до кореня індоєвропейського **k̑eǵ-n-u-/k̑eǵ-n-o-*, який походить від дієслівної основи **k̑eǵ(ə)*- - "лежати; класти;" порівняйте також українське *чинити* та *причина*. Праслов'янське слово *čipъ* пов'язане з Давньо-індійським *cinōti* - "складається в шари, впорядковується, ставить відкладену деревину для розпалювання святого вогню," оригінальне значення якого повинно було бути "впорядкування в кулі, узгодження, впорядкування" > "конкретний порядок, правильний порядок; обряд, ритуал.

Бути в стані спокою - це перестати і не рухатися; порівняйте із коренем **p(e)hw-* і його віддзеркаленнями в давньогрецькому *παῦσις* – "зупинка; пауза pause" від дієслова *παύω* - "я зупиняюся на своєму шляху" > українське *пауза*. Спокій настає під час паузи в русі або діяльності; порівняйте із коренем **reu-* - "ламати," але **reua-* - "спокій, відпочинок" і **re-* - "відпочивати;" **ker-/kes-* - "вирізати > швидко рухатися," як у німецькому *kehren* - "рухатися;" *(*s*)*ker-* - "рухатися," але староанглійське *hirst* - "місце відпочинку, табір, зупинка," що є випадком енантіосемії в мові. Взаємозв'язок значень "вирізати > швидко рухатися > зупинитися, не рухатися, розслабитися > святкувати" проявляється в (1) готському *dulps* - "свято, святкування, розвага," але латинському *stultus* - дурень "дослівно, нічого не роблячи, бездіяльний, спокійний", (2) болгарському *празник* - *свято* і *празен* - "бездіяльний," (3) англійському *wake* - "дірка, лунка," німецькому *schwach* - "слабкий," але англійському "wakes" -

сільське свято; порівняйте українське *коловорот* - "свято Сонця, завершує свій круг, коли рухається на небі," (4) англійське *to cut*, староанглійське *соду* - "хвороба, слабкість," але українське *кутити* - "святкувати".

Оскільки спосіб життя був кочовим, створення святого вогню, а також створення очагу, який символізував його, означало тимчасову зупинку племені або роду на певному місці; порівняйте із індоєвропейським *lei- - "легкість; ослаблення; відкріплення" < *lei- - "горіти". *Розслаблення і спокій* настають, коли людина знайшла свій власний час і своє місце в житті. В німецьких мовах корінь "*hwīl-*" - "час; період часу; тривалість часу" походить до індоєвропейського кореня *kuej- > *kuī- зі значенням "відпочинок; спокій," і має свої віддзеркалення в англійському *while*, староанглійському *hwīl* - "час," німецькому *Weile* - "період часу," шведському *vila* - "відпочинок," і староісландському *hvīla* - "ліжко." Корінь *sta-/stō- - "стояти; місце" походить від індоєвропейського *st(h)ā-/st(h)ə- - "стояти; класти" < "міцний; стійкий; твердий," з перекриттям ідей часу і місця в *stundō - "час, не визначений час" < "зупинка на певному місці; відпочинок;" порівняйте німецьке *Stunde* - "година" і *Stätte* - "місце", *Stadt* - "місто" < індоєвропейське *sthatís - "місце, житло."

Староцерковнослов'янське *слабъ* і праслов'янське *slabъ* - "слабкий, виснажений", "безсилі" пов'язані з литовським *slōbti* - "ослабити, втратити свідомість" і готським *slēpan* - "спати" < праслов'янського *(s)lab-/*(s)leb-/*(s)lap-/*(s)lep- - "спількуються ледве, в'януть ледве," з преформантом *s- зі значенням присутності і впливу Бога в стані розслаблення: людина з'єднана з Богом; вона спілкується з Богом - цей стан є її єдністю з Богом; порівняйте внутрішню форму українського слова "сон" - це давнє уявлення про спільне дихання, оскільки сон розумівся як духовна діяльність, коли душа людини утворює єдність з божественним.

Висіти символізувало подолання земної самості в божественному перетворенні; порівняйте українське висіти і латинське *victima* - "жертва;" порівняйте також українське *відвиснути* - "добре відпочивати; розслабитися."

Людина лягає в горизонтальне положення; її розслаблені (дослівно, висять або звисають) м'язи дозволяють вільний рух зм'яклого та рідкого тепла і світла, які циркулюють всередині тіла [48]. Значення "розслаблення" і "плинність" в індоєвропейських словах пов'язані значенням "похилення:" світло похилюється, і полум'я вогню теж похилюється; семантична трансформація повинна була бути "похилення" > "розрив" > "визволення" > "розслаблення."

Українські слова *розслаблення* і *спокій* показують часовий характер цього конкретного людського досвіду: коли саме людина відчуває *розслаблення* і *спокій*. Це є психічним і фізичним полегшенням після зусиль святкового ритуалу, коли виконані певні дії для завершення обряду. Після завершення ритуалу людина перебуває в стані роздумів перед святим вогнем і Богом. Божественний порядок і гармонія відновлюються в людині, так само як і навколо неї в світі. Це є єдність і послідовність речей, які Бог проявляє людям.

Висновки до розділу III

Даний розділ спрямований на дослідження важливих аспектів розуміння та вираження емоцій у людини. Детальний аналіз концептуалізації, категоризації та вербалізації емоцій розкриває їхню значущість у нашому повсякденному житті, стосунках та сприйнятті світу.

Емоції відіграють центральну роль у нашому повсякденному житті. Вони впливають на людські реакції, ставлення до світу та взаємини з іншими людьми. Вивчення емоційних проявів допомагає краще розуміти себе та інших.

Концептуалізація відноситься до способів уявлення та розуміння емоцій як психологічних явищ. Вивчення теорій та підходів до концептуалізації допомагає краще зрозуміти сутність емоцій та їхніх проявів у поведінці.

Категоризація емоцій є важливим процесом у сприйнятті та розумінні наших почуттів. Відповідно до оцінних категорій, ми класифікуємо емоції як приємні-неприємні, привабливі-огідні, кращі-гірші (оцінна категоризація),

або за назвою емоції. Це допомагає адаптуватися до навколишнього середовища та регулювати власну поведінку. Категоризація емоцій відбувається автоматично та рефлексивно, не вимагаючи особливих зусиль. Це свідчить про те, що наші реакції на події та стимули залежать від попередньо сформованих категорій емоцій.

Здатність вербалізувати емоції дозволяє нам передавати свої почуття та спілкуватися з іншими. Слова виражають емоційні стани людини та допомагають розкрити їхній зміст та сутність.

Загалом, Концептуалізація та категоризація допомагають у розумінні суті емоцій, а вербалізація дозволяє нам виражати свої почуття та спілкуватися з іншими. Вивчення емоційних проявів розкриває багатогранність та універсальність цього аспекту людської природи.

Наприкінці було продемонстровано за допомогою діахронного семантичного відновлення образне підґрунтя знань про страх, сум, щастя та розслаблення/спокій, які спільні мовцям української мови. Цей підґрунтя - це давні образи руху та відсутності руху, які утворюють діахронні глибини концепцій страху, суму, щастя та розслаблення/спокою в українському світогляді.

Світогляди - це "реальні історії, але важливо, як ці історії розповідаються, що виокремлюється як символічні, культурні реалії, важливі для мовців." У цьому підпункті оповідалися історії чотирьох людських емоцій, які проявляються в українській мові, з посиланням на давні символізми язичницьких обрядів. Дослідження цих слів полягає в оповіданні історій про людські емоції, проявлені в інших мовах світу, з розумінням того, що кожне явище, яке виникає в його історії, як символічне, матиме особливий слід на карті давнього світу

Знайдені факти, які були продокументуємі в цьому підпункті, мають наслідки для когнітивної лінгвокомпаративістики, передусім Ці наслідки поширюються на галузі перекладу та когнітивних досліджень перекладу, де історичний і порівняльний матеріал лінгвістичних фактів використовується

для практичного застосування. Українські слова страх, сум, щастя і розслаблення/спокій, які аналізувалися в цьому підпункті як знак-символи, мають еквіваленти перекладу в інших мовах світу. Наприклад, відповідно це слова *fear, sadness, happiness, і relaxation/serenity* англійською мовою , і переклад досить загальний і зрозумілий, насправді. Проте це дослідження надає свідчення того, що перекладність слів по суті відрізняється від їх інтерпретованості як якості та можливості інтерпретації взаємно в чужих термінах.

Перекладність, на нашу думку, є властивістю слів як знаків, тоді як інтерпретованість є властивістю слів як символів: слова, які перекладаються одне одному, можуть виявлятися нерозуміними в цих термінах, але їх переклад як еквівалент не приймає значення оригіналу.

Слова як символи повинні бути інтерпретовані окремо , за способами їх значення, і обов'язково повинні поважати та вказувати культурну цінність, оскільки переклад - це культурне посередництво за допомогою мови, що має наслідки для розробки методик навчання перекладу, а також методик навчання іноземних мов. , Хоча словники перекладу надають студентам знання слів, потрібно розробити підходи для того, щоб викладачі відкривали перед студентами образне підґрунтя в цьому знанні, яке суттєво полягає в роботі з інтерпретативним розумом студентів з метою підвищення їх здатності "бачити" ментальні образи, які мотивували слова мови, і перетворювати їх

Висновки

Магістерська робота спрямована на дослідження когнітивного підходу до проблеми (не)перекладності слова як об'єкта перекладу. В роботі було проведено аналіз різних аспектів цього поняття та його впливу на процес перекладу. Дослідження розкриває многогранність когнітивного підходу, визначаючи його як ментальне уявлення з глибокою багатомодальністю та зв'язком з архетипами.

Дослідження (не)перекладності слів вказує на те, що хоча деякі слова можуть бути перекладними, вони можуть бути неперекладними в контексті іншої мови. Це пояснюється різницею в ментальних образах, які мотивують ці слова в різних мовах та культурах.

У розділі 3, присвяченому конкретним дослідженням, ми досліджували перекладність слів-імен концептів емоцій, таких як *страх*, *щастя*, *сум*, і *спокій*, з української мови на англійську. Дослідження вказує на складність перекладу цих слів та необхідність розуміння архетипних образів, які вони відображають. Когнітивний підхід виявляється суттєвою для розуміння цього процесу.

Загалом, дослідження когнітивного підходу в перекладі має великий потенціал для подальших досліджень. Він підкреслює важливість розуміння ментальних образів, які мотивують слова, та їхню роль у сприйнятті мови, культури та мислення.

Інноваційність нашого підходу полягає в тому, що проблематика обраного дослідження є актуальною в перекладознавстві та методики навчання перекладу. В наукових дослідженнях, цей підхід базується на тому, що мовний знак (слово) не є просто символом чи лексичною одиницею, а має глибокі когнітивні та концептуальні зв'язки зі значенням та семантикою, які включають в себе культурний контекст, асоціації, внутрішні структури знань та інше.

Тож проблема (не)перекладності на нашу думку, є властивістю слів як знаків, тоді як інтерпретованість є властивістю слів як символів: слова, які перекладаються одне одному, можуть виявлятися нерозуміними в цих термінах, але їх переклад як еквівалент не приймає значення оригіналу. Слова як символи повинні бути інтерпретовані окремо, за способами їх значення, і обов'язково повинні поважати та вказувати культурну цінність, оскільки переклад - це культурне посередництво за допомогою мови, що має наслідки для розробки методик навчання перекладу, а також методик навчання іноземних мов. , Хоча словники перекладу надають студентам знання слів, потрібно розробити підходи для того, щоб викладачі відкривали перед студентами образне підґрунтя в цьому знанні, яке суттєво полягає в роботі з інтерпретативним розумом студентів з метою підвищення їх здатності "бачити" ментальні образи, які мотивували слова мови, і перетворювати

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Benjamin, W. (2000). The task of the translator. В The translation studies reader (L. Venuti, Ed.) (pp. 15-25). London & New York: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429280641>

2. Baker M. *Routledge encyclopedia of translation studies* / M. Baker. – London; New York: Routledge, 2003. – 654 p.
3. Bradshaw S., Storm L. Archetypes, symbols and the apprehension of meaning. *International Journal of Jungian Studies*. 2013. no. 5. P. 154–176.
4. Borozenets A.R. (2023). *THE INNER FORM OF A WORD: A LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL REFLECTION ON SOME OF THE PROPERTIES* (thesis).
5. Carry, S. J. (2000). *Gaveṣaṇam or On the track of the cow and In search of the mysterious word and In search of the hidden light*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
6. Campbell J. *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion*. Toronto : Harper and Row Publishers, 1988. 286 p.
7. Chalmers D. The representational character of experience. *The future for philosophy*. 2004. P. 153–181.
8. Churchland P. S. *Neurophilosophy: Toward a Unified Science of the Mind, Brain*. Cambridge : MIT Press, 1986. 456 p.
9. Frawley, D. (2012). *Soma in Yoga and Ayurveda: the power of rejuvenation and immortality*. Twin Lakes, USA: Lotus Press.
10. Ferrer J. *Revisioning transpersonal theory: A participatory vision of human spirituality*. Albany, NY : State University of New York Press, 2002.
11. Frijda N. H. *The Emotions*. Cambridge : Cambridge University Press, 1986.
12. Frye N. *The Great Code: The Bible and Literature*. Toronto : Academic Press Canada. 1982. 261 p.
13. Grace, G. W. (1987). *The linguistic construction of reality*. Oxfordshire: Routledge Library Editions; *Philosophy of Language*.
14. Gershevitch, I. (1974). An Iranianist's view of the Soma controversy. B *Mémorial Jean de Menasce, Fondation Culturelle Iranienne* (pp. 51). Louvain: Imprimerie Orientaliste.
15. Goodwyn E. *The neurobiology of the gods: How brain physiology shapes the recurrent imagery of myth and dreams*. London & New York : Routledge, 2012.
16. Hillebrandt, A. (1891). *Vedische Mythologie*. 1. Band. *Soma und verwandte Götter*. Breslau: Wilhelm Koebner.

17. Horvath I., Geybullayeva R., Bakhysh S. Archetypes in literatures and cultures: Cultural and regional studies. Frankfurt am Main : Peter Lang AG, 2012.
18. Husserl E. Ideas towards a pure phenomenology and phenomenological philosophy. New York : Humanities, 1931.
19. Jurewicz, J. (2001). Metafora w Rygwedzie. *Studia Semiotyczne*, 23, 175-191.
20. Jung C. G. Archetypes and the collective unconscious. *Collected works of C.G. Jung*. Princeton : Princeton University Press, 1981.
21. Jung C. G. *Man and His Symbols*. New York : Anchor Press Double Day, 1964.
22. Jung C. G. *Mind and Earth*. *Collected works of C.G. Jung*. 1970. Vol. 10. URL: <https://doi.org/10.1515/9781400850976.29>.
23. Jung C. G. *On the psychology of the unconscious*, 1943.
24. Jung C. G. *Psychology and religion: West and East*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1958.
25. Jung C. G. *Symbols of Transformation*, 1952.
26. Jung C. G. *The portable Jung*. Penguin Books, 1971.
27. Jung C. G. *The significance of constitution and hereditary in psychology*, 1929.
28. Jung C. G. *The transcendent function*. 1958.
29. Jusuk F., Vakhovska O. Imagedriven interpretations in professional communicative mediation: Bringing translation and psychotherapy together. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2021. no. 48. P. 63–67. URL: <https://doi.org/10.31174/SENDHS2021-261IX48-11>
30. Kaminker J. Images, Figures and Qualities: Clarifying the Relationship Between Individual and Archetype. *International Journal of Transpersonal Studies*. 2016. Vol. 35, no. 2. P. 93–102.
31. Kosslyn, S.M., Thompson, W.L., & Ganis, G. (2006). *The case for mental imagery*. Oxford: Oxford University Press.
32. Kövecses Z. *Metaphor and Emotion. Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge University Press, 2000. 242 p.
33. Lakoff G. *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. N. Y. : Basic Books, 1999. 624 p.

34. Lakoff G. *Women, fire, and dangerous things. What categories reveal about the mind.* Chicago : University of Chicago Press, 1987.
35. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by.* Chicago : The University of Chicago Press, 1980.
36. McKenna, T. (1993). *Food of the gods: the search for the original tree of knowledge. A radical history of plants, drugs, and human evolution.* New York: Bantam Books.
37. Muñoz Martín, R. (2022). *Cognitive translation & interpreting studies.* B Encyclopedia of translation & interpreting (pp. 1-25). Granada: AIETI.
38. Merleau-Ponty M. *Phenomenology of perception.* London, UK : Routledge, 1962.
39. Riccardi A. *Translation studies. Perspectives and Emerging Discipline / A. Riccardi.* – Cambridge: Cambridge University Press, 2002. – 215 p.
40. Scherer K. R. *What are Emotions? And How can They be Measured?* *Social Science Information.* 2005. no. 44. P. 695–729.
41. Scherer K. R. *Which Emotions Can be Induced by Music? What are the Underlying Mechanisms? And How Can We Measure Them?* *Journal of New Music Research.* 2004. no. 33. P. 239–251.
42. Seleskovitch D. *Interpretation, a Physiological Approach to Translating / D. Seleskovitch // Translating, Application and Research.* – New York: Brislin, 1978. – P. 92-166.
43. Slipetska V. “Grammar of emotions”: english affixal morphemes, adverbs of frequency, word-order, auxiliary verbs as a means of verbalization of emotions. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Vol. 2, no. 48. P. 114–117.
44. Tillich P. *Dynamics of faith.* New York : Harper & Row, 1958.
45. Vakhovska, O. V. (2022). *Interpretation in translation as a word-image metamorphosis.* B Proceedings of the International scientific conference “Philological sciences and translation studies: European potential” (pp. 235-238). Polonia University in Częstochowa; Riga, Latvia: Baltija Publishing.
<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-58>

46. Vakhovska, O. V. (2022). Must the pot of seven holes be a translation theorist's riddle? *KELM Knowledge, Education, Law, Management*, 4(48), 117-125. <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.19>
47. Vakhovska, O. V. (2022). The sin of the translator: on words and mental images in translation. *Amazonia Investiga*, 11(54), 178-188. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.54.06.17>
48. Vakhovska, O. V. (2023). Emotions and the archaic consciousness of man: a diachronic semantic reconstruction of emotion names in English. *Amazonia Investiga*. (To appear).
49. Vasko, R. V. (2019). Semiotic and culturological passportization of numeric phraseosymbols. *Logos*, 98, 94-103. <https://doi.org/10.24101/logos.2019.10>
50. Vakhovska O. Subjectivity in metaphor translation: A case for Russian translation of English metaphors of depressive emotions. *Когніція, комунікація, дискурс*. 2021. no. 23. С. 99–117. URL: <http://doi.org/10.26565/2218-2926-2021-23-07>
51. Vakhovska O.V., Borozenets A.R. Emotions and the archaic consciousness of man: a diachronic semantic reconstruction of emotion names in Ukrainian. *Modern Ukrainian linguospace: ethnomental, axiological, pragmatic aspects: Scientific monograph / за ред. Р. Дьякона, О.П. Кушлик; Вища школа менеджменту інформаційних систем (ISMA) (м. Рига, Латвія), Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна). Рига, Латвія: Baltija Publishing, (у друці).*
52. Vakhovska O., Isaienko O. Language, culture, and image-driven interpretations in translation: A case for the university translation classroom in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2021. no. 10. P. 240–249. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.25>
53. Weber, S. (2005). A touch of translation: on Walter Benjamin's 'Task of the translator.' В *Nation, language, and the ethics of translation* (S. Bermann & M. Wood, Eds.) (pp. 65-79). Princeton & Oxford: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400826681.65>
54. Weber, M. (2013). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism*. London: Merchant Books.

55. Wierzbicka A. *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and universals*. Paris : Cambridge University Press, 1999. 340 p.
56. Xiao, K., Muñoz Martín, R. *Cognitive translation studies : models and methods at the cutting edge*. *Linguistica Antverpiensia. Series: Themes in Translation Studies*. 2020. Vol. 19. P. 1–24.
57. Yudkowsky E. *Seed AI. Lesswrong*. 2001.
58. *Англо-український словник / за ред. Ю.О. Жлуктенка*. (1994). Київ: Освіта.
59. Белехова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. 2015. № 3. С. 6–16.
60. Белехова Л. І. *Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04*. Київ, 2002. 476 с.
61. Борисов О. О. Мовна концептуалізація емоцій (на матеріалі сучасних англомовних лексикографічних джерел). 2007. С. 57–59. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/54927>.
62. Ваховська, О. В. (2022). Переклад: слово, яке обернулося образом. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика, 33(72), 5(2), 1-7. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/01>
63. *Великий українсько-англійський словник / за ред. Є. Гороть*. (2011). Харків: Ранок.
64. Ваховська О.В. (2023). (Не)Пропозиційна думка й мова: досвід дослідження архаїчних образів у сучасних словах. *Philological education and modern development vectors monograph*, 1-44. Riga, Latvia. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-283-8-1>
65. Голянич М. І. *Внутрішня форма слова і дискурс*. Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. 296 с.

66. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. М. : Прогресс, 1984. 397 с.
67. Дикіна Л. В. Архетипи та архетипічні образи. 2017. С. 149–150. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/10258>.
68. Жаботинская С. А. Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии. Проблемы загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В. В. Левицького. 2008. С. 357–368.
69. Корольова, А. В. (2014). Когнітивна лінгвокомпаративістика: від реконструкції прамовних форм до реконструкції структур свідомості. Вісник КНЛУ. Серія Філологія, 17(2), 94-101.
70. Кретов А.А. Фененко Н.А. К понятию импрессивной эквивалентности текстов / А.А. Кретов, Н.А. Фененко // Перевод: Язык и культура: Материалы международной научной конференции. – Воронеж: ЦЧКИ, 2000. – С. 63–64.
71. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання. К. : КДЛУ, 2001. С. 24–37.
72. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. К. : Наукова думка, 1984. 252 с.
73. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання. К. : КДЛУ, 2007. С. 54–75.
74. Літературознавчий словник-довідник / уклад.: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : Акад., 1997. 752 с.
75. Львовичкіна А. М. Етнопсихологія. К. : МАУП, 2002. 144 с.
76. Мац І. І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови). 2003. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/3511/>.
77. Москаленко О. О. Міфологема дитинства в ліриці Ф. Гарсія Лорки : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Сімферополь, 2014. 240 с.
78. Потебня О. О. Повне зібрання праць. К. : Мова і думка, 1922.
79. Процик І. В. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії. Актуальні проблеми слов'янської філології. 2011. № 24. С. 368–377.

- 80.Разуванова Ю. Г. Мовні засоби вираження емоційного стану радості (на матеріалі твору Сомерсета Моєма «Театр»). Перекладацькі інновації. 2013. С. 119–123.
- 81.Урись Т. Архетип як естетична домінанта художнього вираження модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. № 1. С. 96–100.
- 82.Федоров А.В. Введение в теорию перевода / А.В. Федоров. – Москва: Изд-во литературы на иностр. языках, 1953. – 336 с.
- 83.Фененко Н.А., Кретов А.А. Перевод как канал взаимодействия культур и языков (к проблеме языкового освоения «чужой» действительности) / Н.А. Фененко, А.А. Кретов // Социокультурные проблемы перевода. – Воронеж: ВГУ, 1999. – Вып. 3. – С. 82-94.
- 84.Финкель А. М. О некоторых вопросах теории перевода // О. М. Фінкель – забутий теоретик українського перекладознавства : зб. вибр. пр. – Вінниця : Нова Книга, 2007. – С. 227–259
- 85.Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературнокритичної думки ХХ ст. 1996. С. 109–136.

SUMMARY

This master's thesis is dedicated to a cognitive approach to the issue of (un)translatability of words as objects of translation, with a primary focus on Ukrainian words *страх* (fear), *щастя* (happiness), *сум* (sadness), and *спокій* (serenity), along with their English translational equivalents. The research explores the inner form of words and their cognitive implications in the field of linguistics, shedding light on the interplay between sound structure and primary meaning, as well as the way words are structurally and semantically grounded.

The thesis consists of three chapters, each addressing different aspects of the research, along with conclusions for each chapter, general conclusions, a summary, and a bibliography.

In Chapter 1, "Theoretical and Methodological Foundations of Translation," the study introduces readers to the theoretical and methodological aspects of translation, emphasizing its role in intercultural communication and analyzing the lexical and semantic components of translation.

Chapter 2, "Translatability and Untranslatability of Words as Objects of Translation," explores traditional and cognitive approaches to the translatability of words, with a focus on the significance of mental images and archetypal concepts, according to Carl Gustav Jung's theory, in determining the translatability of words. The chapter also highlights the heuristic potential of the concept of inner form in translation theory in the context of (un)translatability.

Chapter 3, "Translating Emotion Concepts in Ukrainian-English Translation: A Cognitive Perspective," investigates the conceptualization, categorization, and verbalization of emotions in language. It places special emphasis on the translation of Ukrainian emotion words, such as "страх," "щастя," "сум," and "спокій," into English. The chapter reveals the cognitive aspects involved in the translation process.